

İKTİSAT DERGİSİ

« *Türk Dış Politikasında
Seçenekler* »

28 - 30 Haziran Tarabya

Yeni bankacılık Garanti Bankası'nda

Yeni bankacınız, bankacılığın
bir hizmet kurumu olduğuna inanıyor.
Ve yeni bankacılık yeni hizmetler vermektir,
bunu da biliyor.

Garanti Bankası, yılbaşından bu yana sizlere yeni hizmetler getirdi:

Çocuk Kulübümüz ilk kez
şube içi video ve film gösterilerinden
başka, aile bütçesine katkıda
bulunmak üzere, alışverişlerde
%10 indirim imkânı da getirdi.
Şimdilik Kulübümüz İstanbul,
Ankara, İzmir, Adana ve
Gaziantep'te faaliyet gösteriyor.
Ayrıca, çocuk dergimiz ve
kumbaramız da var.

Yurt dışındaki çalışanlarımıza
seslenmek, onların sorunlarını
duyurmak için,
Garanti Gazetesi'ni
çıkartıyoruz. Şubelerimize
başvuranlar, yurt dışındaki
yakınlarına gazetemizde mesaj
gönderebiliyor.

Çocuk Yılı nedeniyle, yurt dışındaki
işçilerimizin çocukları arasında
yaptığımız ödüllü bir yarışma sonucu
açtığımız **Resim Sergisi** ile, sanat
faaliyetlerini sürdürüyoruz.

Tarım Programı çiftçi ve
köylülerimize hizmet sunuyor.
Bu programda, ilk olarak üç elkitabı
yayın ediyoruz. Ayrıca, tarımla ilgili
sorularınızı da uzmanlarımız
cevaplandırarak.

Her şubemizde bulunan
"Yeşil Yoncalı" elemanlarımız,
müşterilerimizin bankacılık ve
özellikle emeklilerin, emeklilikle
ilgili sorunlarını çözmeye çalışacak.

Size yakın olan Garanti Bankası,
tüm banka işlemlerinin yanı sıra,
Garanti Çeki'yle de hediye seçme
güçlüğünü ortadan kaldırıyor.

Garanti Bankası, bankacılıkta
yeni örnekler vermeye devam edecek.

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeni bankacınız"

TEMMUZ

1979

SAYI

181

CİLT

XXIX

İKTİSAT DERGİSİ

İ.Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR.

Görüş 2

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

«Türkiyenin Dış Ekonomik ve
Politik İlişkilerinde Seçenekler» 5

Prof. Dr. Erol MANİSALI

Türkiye Ekonomisini Türkler'den
Öğrenmek İsteyenlere On Öğüt 15

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

Tüketici Korunması Açısından
Pazarlamanın Sosyal Sorumlulukları :
İlaç Örneği 19

Dr. Erdener KAYNAK

Kompüter ve Kentsel Toplum 37

Çev. : Tarhan YAMAÇ

Cemiyet Adına Sahibi : Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Yazı İşleri Müdürü : Şeref ÖZGENCİL

İdare Müdürü : Sedat SANATKÂR

**Dergi Yönetim Komitesi : Bşk. Prof. Dr. Akın İLKİN, Doç. Dr. Toktamış ATEŞ,
Nihat BATUR, Kenan MORTAN, Selçuk KALENDERLİ, Kaya ARDIÇ**

Teknik Sekreter : Bülent YARDIMCI

**Abone Ücreti Yıllık : 300 - 6 Aylık - 150 TL. — Reklâm Tarifesi : Ön kapak içi 2000 TL,
İç sahife 1500 TL. Arka kapak içi 2000 TL. Arka kapak 3000 TL. — İdare Yeri : Tünel
Galipdede Cad. No. 48/1 — ☎ : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63 — P. K. 599 Karaköy/İst.
Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılardaki fikirler yazara aittir.**

Gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez. — Fiyatı : 25 TL

Basıldığı yer : Yenilik Basımevi İstanbul — ☎ 43 55 72

Görüş

Enflasyon olayı, bir ulusal ekonominin başına gelebilecek en ciddi bir olaydır. Ekonominin hasta olduğunun en büyük göstergesidir. Gerek iç gerek dış açıdan ekonominin rahatsız olduğunu belirten enflasyonun ortaya çıkışını tek bir nedene bağlamak, dolayısıyla basitleştirmek olanağı yoktur. Hatta, tek bir nedene bağlamak, ekonomi için tehlikelidir. Çünkü, enflasyonla mücadele çok yönlü olmalıdır. Tek bir nedenden kaynaklanmadığı için(tek bir nedene yüklenerek enflasyonla mücadeleye kalkışmak sonucun başarısızlığını önceden kabullenmekle eş anlamlıdır.

70 li yılların Türkiye'si, enflasyon rüzgârına tutulmuş bir Türkiyedir. Sorunları zamanında göğüslemek yerine sorunları ertelemeyi önlem ve ircaat sayan bir zihniyet yanında yılların yanlış ve tutarsız iktisat politikaları, dış konjonktürünü olumsuz gelişmeleri, enflasyon oranlarının giderek tırmanmasını doğurdu. Bu durumun olumsuz sonuçlarını hep birlikte çekmekteyiz.

Bilindiği gibi çok çeşitli nedenlerden kaynaklanan enflasyonla mücadele, yine çok yönlü yapılmalıdır. Olayın temelinde üretim yetersizliği olduğu açıktır. Üretim açığını gidermeden, fiyat artışlarının hızını etkili biçimde azaltma olanağı yoktur. Olmayan şeyin ne plânlaması nede fiyat kontrolü yapılabilir. Buna ek olarak enflasyonla mücadelede bütçe, maliye ve para politikalarının da etkin biçimde düzenlemek kaçınılmaz davranışlar sayılmalıdır.

Enflasyon ortamına girmek kolaydır. Herhangi bir direncin ortaya çıkması pek görülüş değildir. Fakat, enflasyondan çıkmak, korkunç direnişlerle karşılaşır. Enflasyon rehavetine alışmış grupların direncini kırmak ve belli bir süre için belli bir sıkıntıya katlanmalarını sağlamak gerçekten çok zordur. Bu konuda çok ilginç bir örneği son zamanlarda yaşamaktayız. Enflasyon'un en büyük kaynağı olarak para arzındaki artışları gösterenler ve bundan şikâyet edenlerle para darlığından yakınanlar, maalesef aynı gruplardır. Bu nedenle, siyasal iktidarı ellerinde tutanlar, çok kritik bir iktidar çoğunluğuna sahip olsalar bile, halkın ve ekonominin mutlu geleceği için gerekeni yapmak zorundadırlar. Duygusal davranmak hakkına sahip olmadıklarını unutmamalıdırlar .

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Gerçek Kültür
hazinesi

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

"Türkiye'nin Dış Ekonomik ve Politik ilişkilerinde Seçenekler,,

Prof. Dr. Erol MANİSALI

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi «Avrupa ve Ortadoğu Ekonomik İlişkiler Araştırma Enstitüsü» ile Almanya'da «Deutsches Orient Institut» tarafından 28 - 30 Haziran 1979 da Tarabya otelinde «Türkiye'nin Dış Ekonomik ve Politik İlişkilerinde Seçenekler» konulu uluslararası bir konferans düzenlenmiştir.

Konferansa Türkiye'deki bilim adamları dışında Fransa, İtalya, Almanya, A.B.D., ve Mısır'dan çok sayıda uzman ve bilim adamı katılmıştır.

Konferansta ortaya konan tebliğler ve yapılan tartışmalarda :

- Türkiye'nin dünya ekonomisi içindeki yeri, dış ekonomik gelişmelerin Türkiye üzerindeki etkileri,
- Dünya'daki politik gelişmeler ve politik sistem içinde Türkiye'nin yeri,
- İç ekonomideki gelişmelerin dışa yansıyan yönleri,
- Türkiye - A.E.T., Türkiye - Orta Doğu, Türk - Doğu Bloku ve Türk - A.B.D. ilişkileri hem ekonomik hem de politik yönleri ile ayrıntılı olarak incelenmiş ve tartışılmıştır.

Konferans sonrasında ortaya çıkan ana görüşler şu başlıklar altında toplanabilir :

- 1 — Dünya ekonomisindeki hızlı değişimler 70 lerde ve 80 lerde Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerini şiddetle etkilemektedir ve etkiliyecektir.
- 2 — Türk ekonomisi uluslararası pazarda daha etkin olacak bir yönde dış ekonomik ilişkilerini yeniden düzenlemek zorundadır.
- 3 — Türkiye içinde bulunduğu sorunlar ve bölge koşulları dolayısı ile uluslararası politikada kutuplaşmayı arttırıcı değil azaltıcı bir dış politika izlemek zorundadır.

Açılışı yapan Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu aşağıdaki görüşleri vurgulamıştır :

«İlgi çekici ve çok yararlı bir görüş alış verişinin ortaya konulacağına inandığım bu seminerin açış konuşmasını yapmaktan büyük kıvanç duyuyorum. Seminere yerli ve yabancı konuşmacıların birlikte katılmaları, Türkiye'nin içten ve dıştan görüntüsünü sergileyerek, daha tutarlı yargılara varılmasına her halde olanak sağlanacaktır.

Sayın Başkan, dış politikanın güç ve karmaşık bir işlev olduğu ortadadır. Dış politika, ulusal bütünlüğün ve güvenliğin korunmasına ilişkin ana hedefinin ötesinde, her biri tek tek yarar ve zarar değerlendirmesini gerektiren bir dizi güç seçimi zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, dış politikanın çiziminde, sadece ulusal gücün değil, uluslararası koşulların da değerlendirilmesi zorunludur.

İkinci Dünya Savaşına dek, ülkelerin dış politikalarının kapsamını ve boyutlarını büyük ölçüde askeri güçleri ile coğrafi konumları saptardı. Bugün ise, özellikle teknolojik aşamaların bir ürünü olarak bu öğeler yetersiz kalmaktadır.

Amaçlar ve hedefler çeşitlenmiş ve daha karmaşık bir nitelik kazanmıştır.

Çağımızda, ekonomik güç ve çıkarlar, toplumların coğrafi dağılımı, tarih, siyasi değerler ve ulusal eğilimlerindeki güncel gelişmeler bugün bütün ülkelerin dış politika ilişkilerini etkilemektedir.

Nihayet, yine İkinci Dünya Savaşından bu yana, dış ilişkilerinde bağımsız ülke sayısı artarken, diğer yandan, ülke blokları olgusu ile karşılaşmıştır. Temelde ekonomik çıkar ve ekonomik görüşlerin bu blokların oluşmasında başlıca etken olduğu izlenmektedir. O kadar ki, siyasi rejimi ne olursa olsun, ülkelerin ortaklaşa bir biçimde benimsediği refah devletinin uygulamadaki kuralları, bugün artık ekonomik çıkarlardan ve amaçlardan arınmış bir dış siyasetten söz edilmesine olanak bırakmamaktadır.

Öte yandan tüm dünyada hem üretim, tüketim biçimlerini ve teknolojisini, hem de, toplumsal yaşam modellerini etkilemeye aday yeni bir oluşumun eşiğinde bulunduğumuzu düşündüren olaylar karşısındayız. Başka bir deyişle, gerçekçi bir dış politika için, önümüzdeki yıllarda belirecek değişikliklerin bilinci içinde olmak zorunludur. Bu bakımdan gerek teknik ve gerekse politik planda ortaya çıkacak uyum sorunlarına şimdiden çözüm yolları aramanın gerekliliğine inanıyorum.

Ekonomik ve siyasi yönden bu denli akışkan ve karmaşık bir uluslararası ortamda, coğrafi konumu da gözönüne alındığında Türk milli çıkarları dış politikada evrensel bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

Ancak, böyle evrensel bir yaklaşımı çizer ve izlerken bugün elde olan kaynaklarımızın, siyasi inançlarımızın, milli geleneklerimizin ve tarihimizin getirebileceği sınırlamaların tam bir bilinci içinde olmamız da gereklidir. Başka bir deyişle, Türk dış politikası, idealizm ve gerçekçilik unsurlarını birlikte içermek durumundadır. İçe ve dışa dönük tüm politikalarımız, var olan gereksinimleri ve koşulları yansıtmalıdır. Böyle olmazsa, bu politikalar anlamlarını yitirir.

Bununla birlikte unutmamamız gereken nokta, daha önce uygulanamaz olduğu düşünülen görüşlerin birden bire tek çözüm yolu olarak belirebileceğidir. Başka bir deyişle, dış politikada esnek davranış, her zamankinden daha fazla önem kazanmış görünmektedir. Öte yandan, dış politikada esneklik kadar, bu esnekliğin sınırlarının özenle çizilmesi de önemlidir.

Türkiye Cumhuriyeti, bugüne dek şu üç ilkeden ne sapsmış ve ne de ödün vermiştir :

— Birinci ilke, yurttta barış, dünyada barış idealine bağlılığı-mızdır,

— İkinci ilke, ülke ve toplum olarak bütünlüğümüzün korunması ve haklarımızın kollanması konusundaki kararlılığımızdır,

— Üçüncü ilke ise, ekonomik ve sosyal gelişmeyi gerçekleştirmeye çalışırken, ekonomik bağımsızlığımızı koruma ve pekiştirme amacımızla ilgilidir.

Bu ilkelerden ilk ikisi ayrıca açıklanmayı gerektirmeyecek kadar belirgindir.

Üçüncü ilke ise, çağdaş dünyada uluslararası ilişkilerde birbiri ile çelişir gibi görünen aslında, bir birini tamamlayan iki öğeden oluşmaktadır.

Uluslar, ekonomik ilişkilerinde, bağımlılıktan, özellikle mali bağımlılıktan, kendilerini kurtarabildikleri ölçüde siyasi bağımsızlıklarını sağlamış olurlar. Bu bir gerçektir. Öte yandan dünya ekonomisi, ulusların aralarındaki dayanışmanın ürünüdür. Bu da bir gerçektir. Bu dayanışmanın araçlarından biri, uluslararası ticarettir. Ekonomik alanda hiçbir ülkenin kendine tümüyle yetmeyeceği bugün her zamankinden çok açıklığa çıkmıştır. Bu açıdan, ekonomik bağımsızlığı, bir bakıma, normal koşullar çerçevesinde, sağlıklı bir dış ödemeler dengesinin kurulması olarak tanımlıyoruz. Ancak, hemen belirtmeliyimki, yalın bir biçimde değinmeye çalıştığım bu tanım, teknolojik birikimi ve sanayileşmeyi de hedef alan belirli bir ekonomik gelişme stratejisinin ısrarla izlenmesini de gerektirmektedir. Gelişmenin ve ekonomik bağımsızlığın uzun dönemde bundan başka bir yolu yoktur.

Bu geniş görüş açısı çerçevesinde, Türkiye'nin tüm koşulları, Orta-Doğu, Akdeniz, Batı Avrupa, Kuzey Amerika, Orta ve Kuzey Avrupa ülkeleri ile ilişkilerine, değişen koşulların zorunlu kıldığı gereksinmelere uygun bir biçimde, belirli öncelikler ve ağırlıklar tanınması doğaldır. Böyle bir yaklaşım, herşeyden önce, komşu ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesine önem verilmesini gerekli kılar. Komşuları ile iyi ilişkiler kurmak ve bu iyi ilişkileri geliştirmek, Türkiye'nin her

bir temel hakkını, ve hem de diğer tüm ülkelere karşı bir bakıma sorumluluğunu yansıtmaktadır.

Türkiye'yi ve Türk Ulusunu içinde bulunduğu bölgenin koşullarından soyutlamaya elbette olanak yoktur. Bu nedenle, Türk dış ilişkilerinin görüş açısı ve kapsamı, coğrafi konumu açısından önemli olan Orta Doğudan başlayarak ve dalga dalga büyüyerek ve genişleyerek, yakın komşularından uzak komşularına, öteki kıtalara ve nihayet, ülkelerin oluşturduğu uluslararası örgütlere kadar uzanmak durumundadır.

Coğrafi uzaklık ise, bugün uluslar ve uluslararası kuruluşlar arasındaki yakın ilişkiyi engelleyici niteliğini yitirmiştir. Dış politika-sının bu evrensel yaklaşımı çerçevesinde Türkiye hakları ve sorumluluğu yönünden uluslar ve ülkeler topluluğunun tam bir üyesi olarak işlev ve görevlerini sürdürmektedir.

Bu nedenle, ben, Türkiye'nin dış ilişkilerinin gündeminde önemini güçlü bir şekilde koruyan ana hedefi bir kez daha vurgulayarak konuşmamı tamamlamak istiyorum.

Amacımız, komşumuz olan ülkelerle, Orta Doğu ülkeleriyle özel ilişkilerimiz olan ülkeler başta olmak üzere gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerle, siyasi ve ekonomik sistemleri açısından farklı nitelikleri bulunsun bile tüm dünya devletleriyle ilişkilerimizi sürdürmek, geliştirmek ve her alanda işbirliğini yoğunlaştırmaktır.

Türkiye'nin bu anlayış içinde çok yönlü ekonomik ilişkiler içinde olması, Türkiye için olduğu kadar, bu ilişkilere taraf olan diğer tüm ülkelerin de çıkarlarına uygun düşebilir.

Seminerde ele alınan görüşler aşağıda bölümler halinde özetlenmiştir :

Prof. Dr. Erol MANİSALİ

Dünya'daki ekonomik gelişmeler ve değişmelerin, Türkiye'nin dış ekonomik ilişkileri üzerindeki etkilerinin ele alındığı bu bildiride dönem olarak ağırlığı 1970 ler ve 1980 ler olacaktır.

Türkiye'nin dış ekonomik ilişkileri iç ekonomik, politik ve sosyal gelişmelerden soyutlanamayacağı gibi, Türkiye'nin dışarda, uluslararası ekonomide meydana gelen ve gelmekte olan değişmeler de dış ekonomik ilişkilerimizi etkilemektedir. Türkiye'nin etkileniş yönü ve derecesini ise;

- Türkiye'nin iç ekonomik, politik, sosyal sorunlarının ağırlığı,
- Coğrafi konumu,
- Türkiye'ye özgü dış ekonomik ve politik sorunlar belirlemektedir.

Bu başlıkları biraz daha açmak gerekirse;

a) Türk Ekonomisi'nin döviz darboğazı sosyal, ekonomik ve politik yönden önemli bir etken olduğu için, döviz darboğazında etkili olan dış faktörlerin önemi artmaktadır.

b) Coğrafi konum dolayısıyla Türkiye'nin bölge ülkelerinin ekonomik ve politik gelişmelerinden etkilenme derecesi çok yüksek olmaktadır. Bölgedeki petrol gelirlerinden İran olaylarına, Mısır-İsrail anlaşmasından Irak-Suriye yakınlaşmasına kadar bölgedeki yoğun olaylar, dolaylı ve dolaysız olarak Türkiye'yi etkilemektedir.

c) Türkiye'ye özgü dış sorunlarda ise Kıbrıs ve Türk-Yunan ilişkileri ön sırada yer alıyor. Uluslararası ekonomideki değişmelerin Türkiye üzerindeki yansıma derecesi, bu özel sorunlar dolayısıyla daha da şiddetlenebilmektedir. Örneğin, dış kredi sağlamada, Kıbrıs sorunu da etkili olmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi tebliğin ağırlığını Dünya'daki ekonomik gelişmelerin ve değişmelerin Türkiye'nin dış ekonomik ilişkileri üzerindeki etkisi meydana getiriyor. Dünya'daki ekonomik gelişme ve değişmeler dediğimiz zaman hangi başlıklar söz konusu olmaktadır?

- Petrol fiyatlarındaki değişmeler
- Bölgesel Ekonomik İşbirliği ve entegrasyon hareketleri
- Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen konusundaki gelişmeler

— Uluslararası kurumsal gelişme ve değişimler

— Türkiye'ye özgü özel dış sorunların dış ekonomik ilişkiler üzerindeki etkileri

— A. B. D. ve Sovyet Rusya'nın bölge sorunlarına yaklaşımlarındaki değişmelerin etkileri

ele alınacak başlıca konuları meydana getiriyor.

Yukarıda anılan konulardaki değişmelerin ve gelişmelerin, Türkiye'nin dış ekonomik ilişkileri üzerindeki etkisi büyük olmuştur. Kuşkusuz, bu etkenlerin (kendi aralarında da) karşılıklı etkiler yaratması söz konusu olmaktadır. Örneğin, ham petrol fiyatlarının hızlı artışı ile A. B. D. ve S. Rusya'nın bölge sorunlarına yaklaşımlarındaki değişmeler veya uluslararası kurumsal gelişme ve değişmeler arasında önemli etkiler söz konusu olmaktadır.

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

Türkiye — AET Ortaklık İlişkilerinde Yeni Girişimler :

1978 yılı içinde Türkiye-AET ilişkilerinin yeni bir yapıya dönüştürülmesi için Ankara yeni girişimlerde bulunmuştu.

1978 yılı sonbaharında Brüksel'de yapılan Türkiye-AET görüşmelerinde, Türkiye'nin AET'ye karşı olan yükümlülüklerinin IV. Plân dönemi süresinde dondurulması önerisi, AET tarafından kabul edildi.

Brüksel görüşmelerinde Türkiye ayrıca şu taleplerde bulunmuştur;

— Avrupa Ekonomik Topluluğunun 5 yılda 4 milyar dolar kredi sağlaması ve AET'nin topluluk içindeki özel kaynakları da harekete geçirerek, ek 4 milyar dolar dış finansman olanağı yaratması,

— Akdeniz ülkelerinde AET'nin verdiği ödünlerin, Türkiye'ye de verilmesi,

— Bazı sanayi dışsatım ürünlerine konan kısıtlamaların kaldırılması.

İlgililere göre ileri sürülen öneriler topluluk ile ilişkileri dondurmak biçiminde değil, bir süre yükümlülükleri dondurmak ve Türkiye'ye yapılan haksızlıkların ortadan kaldırılması şeklinde anlaşılmaktadır.

Topluluk dondurma önerisini kabul etmiş ancak beş yıl süreyle tarım konusunda hiç bir yeni ödün verilmemesini ve bağımsızlık dönemi sonunda başlayacak bir otomatik gümrük indirimi takvimi oluşturulmasını, yeni mali protokol ile ilgili görüşmelerin hemen başlatılmasını, Türkiye'ye 100 milyon dolarlık acil yardım verilmesini, işçi dolanımına ait bugünkü statünün devamını ve durumun yeni koşullara göre 1982'de yeniden değerlendirilmesini, doküman ürünleri konusunda yeni çözümler aranacağını Mayıs ayı başında karara bağlamıştır.

Bu karar üzerine Türkiye'de bazı çevreler katma protokolün işler olmadığının anlaşıldığını ve bu husus hukuksal açıdan da kabul edilmiş bulunduğunu savunurken diğer bazıları yükümlülüklerini zaten fiili olarak yerine getiremeyen Türkiye'ye karşı topluluğa kendi yükümlülüklerini de askıya alma olanağının verildiğini, dondurma kararının politik ve stratejik bir hata olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bizim kanımıza göre bu görüşler aslında karşıt değil tamamlayıcıdır. Başka bir deyişle katma protokolün işlerliği olmayan ve yeniden tartışılması gereken bir çok yönü vardır, bunun yanında topluluk ile olan ilişkilerde yeni birtakım yollar aranması zorunluğu doğmuştur ama Türkiye'nin aldığı dondurma kararı da hiç olmazsa politik açıdan ve içinde bulunulan Dünya ve Avrupa koşulları açısından bütünüyle üzerinde ayrıntılı düşünülmüş karar izlenimi vermemektedir.

Söz konusu kararın yararları ve sakıncaları üzerine tartışmalar halâ yoğun biçimde devam etmektedir, ancak tartışmasız kabul edilebilecek bir durum Yunanistan'ın tam üyeliğinin ülkemizin tam üyeliğini siyasal açıdan engellemesi olasılığının büyük olduğudur. Son dönemlerin değişken ve dinamik koşulları dikkate alındığında üyeliğin lehinde ya a aleyhinde olunsun, gelecekte verilebilecek özgür bir kararın şimdiden ipotek altına alınması olasılığı ulusal çıkarlar

açısından olumlu bir gelişim olarak yorumlanamaz. Hele İspanya ve Portekiz'in de tam üyelik istemleri topluluk tarafından kabul edildikten sonra Türkiye'nin başvurusu halinde mali yardımlardan tarife ve kotalarla ilgili ayrıntılara, emeğin dolanımından sermaye akımı ile ilgili konulara kadar tüm tartışmalar bir ölçüde rakip sayılabilecek sözkonusu ülkelerin katılacağı toplantılarda yapılacaktır. Başka bir deyişle topluluğun genişlemesi ile birlikte Türkiye'nin ileri sürdüğü koşullar ile ilgili tartışmalar çok daha karmaşık bir süreçten geçecektir.

Bu karmaşıklığı önleyebilecek çözümlerden biri Türkiye'nin de zaman geçirmeden tam üyelik için başvurusu olarak görünmektedir. Topluluğun bu istemi kabul etmesi halinde geçiş döneminin koşulları değiştirilmeden ve ek ödün verilmeden belirli avantajlar içinde Türkiye'nin sorunlarına topluluğun daha ciddi bir biçimde eğilmesi sağlanabilir. Başvuru isteminin topluluk tarafından kabul edilmesi halinde ise Türkiye'nin sorunlarına topluluğun daha ciddi bir biçimde eğilmesi sağlanabilir. Başvuru isteminin topluluk tarafından kabul edilmemesi halinde ise Türkiye'nin eline iyi bir pazarlık fırsatı geçmiş olacaktır. Yarattığı sınırlı olumlu etkiler yanında sağlayabileceği bu pazarlık avantajı, başvuru çözümünü en azından politik açıdan rasyonel bir çözüm olarak nitelemektedir.

Prof. JACQUES VERNANT

Eğer, genelde gelişmekte olan ülkelerle, özelde de petrol ihraç eden ülkelerle bir çatışma olasılığı önlenmek zorundaysa, Türkiye, bu bağlamda zorunlu uzlaşma içinde yararlı bir arabulucu işlevi görebilir. Bunun da zorunlu koşulu, Türkiye'nin Washington'un politikasına çok sıkı bir biçimde bağlı görünmemesidir. Bu nokta üzerinde, Türkiye ile AET ülkeleri ve özellikle de Paris ile Ankara arasında görüş birliği olabilir.

Sonuç olarak, bana öyle gelmektedir ki, uluslararası sistemin verileri, gerek global gerekse bölgesel düzeyde, Türkiye'yi daha esnek yapılar araştırmaya ve geleneğine ve yeteğine uygun düşen bir esneklik politikası uygulamaya itmektedir. Kısacası, bu arayış batılıların iyi kavranmış çıkarlarına da uygun sayılmak gerekir.

Coğrafi konumu gözönünde tutulduğunda, Sovyetler Birliğinin komşusu, demokratik ve laik, fakat kırsal kesimlerde toplumsal yapıların İslamiyet'in izlerini taşıdığı bağlantısızlarla, uyuşmaz (antagonist) iki ittifak üyelerinin bir arada, giderek işbirliği içinde yaşadıkları Balkan karmaşığı içinde yer alan, Asya ile Avrupa, laiklik ile din ve batı ittifakı ile bağlantısızlar grubu arasında bulunan Türkiye, eğer iç politik güçlüklerini aşabilirse yeni uluslararası konjonktürde, geçmişte olduğundan çok daha önemli ve herkesin yararına olan bir rol oynayabilir.

Prof. Dr. Esat ÇAM

Türkiye'nin bölge ülkeleriyle olan uzun ve kısa dönemli ilişkilerinde önemli olan bir belirleyici de bu ülkelerin iç yapılarından (toplumsal yapı, yönetici kesimi niteliği gibi) kaynaklanmaktadır. Gerçekten bölgede sık görülen askeri darbeler ve bunun sonucunda uygulanmaya konulan dış politika değişimleri doğal olarak bir ülkenin uzun dönem politika saptamasında güçlükler çıkarmaktadır.

Dış politikamız, bölge Arap ülkelerinin ve İran'ın görünüşte seçtikleri tarafsızlıklarına ters düşmeyecek bir biçim almıştır. Dış politikamız, Avrupanın siyasal ve ekonomik bütünleşmelerinden kopmayı amaçlamayan kişilikli, insiyatifi olan aktif bir görünüm kazanmıştır. Bölge ülkelerinin sorunlarını taraf tutmadan objektif ve hakça bir biçimde değerlendirerek çözümlenmesine yardımcı olmak ve böylece barış ve refah, bölgede hakim kılmak ana hedeftir. Bu yoldan dostluk ve işbirliği ilişkileri ülkeler arasında kuvvetlenecek ve yoğunlaşacaktır.

Türkiye Ekonomisini Türkler'den Öğrenmek isteyenlere On Öğüt

Uyarlayan
Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

Fortune dergisi, Ağustos 1977 sayısında A. B. D. ekonomisi hakkında bilgi edinmek isteyenlere, ünlü iktisatçı Galbraith'in on öğütünü yayımladı. Gülmece dalının güzel bir örneği niteliğindeki bu yazının ülkemiz koşullarına kolayca uyarlanabilir olması da çok ilginç. Bir deneyelim :

1. Türkiye ekonomisi hakkında tüm resmi tahminlere boş verin. Çünkü ne yapsanız kötümser bir resmi tahmine rastlayamazsınız. Şu halde ancak işler iyi gittiğinde resmi tahminler doğrudur. O zaman da zaten tahmine gerek kalmıyor. Hele resmi tahminler olağan-üstü iyimser ise bütübütün şüphelenin; işler çok kötü ise bizde resmi makamların genel eğilimi, durumu kamu oyundan gizlemek ya da herşeyi toz pembe gösterip moralleri yüksek tutarak işlerin düzelmesinde bundan medet ummaktır.

2. İktisatçıların yorumlarına da pek aldırmayın. Bilimin tüm inceliklerin sahip bu yüksek nitelikli kişiler tüm kabiliyetlerine karşın

kesin olmayan resmi verileri yorumlamak zorundadırlar. «Bile bile lâdes değil mi?» diye de sormayın Her profesyonel gibi iktisatçı da yaşamını kazanmak için bir şeyler yapmak zorundadır.

3. Cebi para görenlerin beğendiği ya da hoşgörü ile karşıladığı uygulamaları kulak arkası ediverin. Yardıma en az gereksinme duyanlara yardım eden bir uygulama, genellikle ekonominin tümüne en az yararlı olandır.

4. İktisatçılarımız seminer, açık oturum, panel, forum vs. gibi toplantılarda genellikle beğenileceği önceden kestirilen sözleri söyleme eğilimindedirler. Bu nedenle konuşmalarının izleyicilerce en az onaylanan yanlarına daha çok önem vermeye özen gösterin.

5. İşadamlarının, ekonominin genel gidişi hakkında söylediklerini çok dikkatli yorumlayın. Çünkü ülkemizde doğal olarak kötümserliğe yol açan, ekonominin genel durumundan çok firmaların özel durumlarıdır.

6. Ulusal çıkarlardan sık sık söz edildiğinde gözünüzü dört açın. Çünkü ülkemizde ulusal çıkarlar ile kişisel çıkarlar arasında seçim yapmak gerektiğinde oybirliği ile ulusal çıkarlar savunulur, ama ne hikmetse çok geçmeden bu ulusal çıkarların feda edilen kişisel çıkarlarla hiç ama hiç çatışmadığı görülür.

7. Ülkemiz işadamları geleceği sezmede sonsuz bir kabiliyete sahiptirler. Bu kabiliyeti saygı ile selamlayın ama sakın sezgilerine uymayan girişimlerde bulunduklarında şaşmayın. Çünkü Türk iş hayatında genel eğilim başkalarının moralini bozup kendi moralini yüksek tutmaktır.

8. Ülke ekonomisini anlamaya girişmezden önce özel bir sözlük edinmeye bakın. Çünkü Türk iktisat yazınında hemen hiç bir yerde rastlanmıyan ilginç terimler vardır. Örneğin işsizliğin adı işgücü fazlasıdır; Kamu İktisadi Teşebbüsleri zararlarına kibarca kaynak-ödeme farkı denir; perakende fiyatları yansıtan endeks ücretliler geçinme endeksi adını taşır. Bunlar yanında mevduat munzam karşılıkları, bedelsiz ithalat, tüketim kalıpları, dövize çevrilebilir mevduat vs. gibi ilginç terimlerin de ancak özel bir sözlük yardımıyla çözülebileceğini takdir edersiniz.

9. Rekor olarak nitelenen ekonomik sonuçları ihtiyatla karşılayın. Çünkü ülkemizde zaman içinde normal olarak artması ve gelişmesi gereken büyüklüklerin de rekor olarak nitelenmesi olağandır; rekor bütçe, rekor dışsatım vs. gibi.

10. İktisatçıların, iş adamlarının, işçi sendikalarının, bürokratların ve hatta hükümetlerin sorunlara çözüm getirmek isterlerken genellikle kendi içlerinde bile iki karşıt grup oluşturduklarını, birbirlerinin tam tersi öneriler ileri sürdüklerini görüp şaşmayın ve bu durumu demokrasinin normal gereği olarak karşılayın. Ama uygulamanın bütbütün farklı bir üçüncü yol olduğunu görünce sizler de bizler gibi şaşmakda serbestsiniz. Ve lütfen bir çözümünüz varsa bize de söyleyin.

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

Tüketicinin Korunması Açısından Pazarlamanın Sosyal Sorumlulukları : İlaç Örneği

Dr. Erdener KAYNAK
Hacettepe Üniversitesi
İş İdaresi Bölümü

Batıdan Örnekler :

Tüketicilerin korunması akımı ilk önce batının endüstrileşmiş ülkelerinde ve özellikle A.B.D.'de ortaya çıkmıştır. 1900, 1930 ve 1960'larda A.B.D.'de gerçekleşen tüketicilerin korunması akımlarının ortaya çıktığı evrelerin ortak bazı özellikleri vardır. Bu evrelerin her biri ciddi ekonomik ve sosyal bunalımların gerçekleştiği dönemlerdir. Bu evrelerde fiyatlar genel düzeyi yükselmiş, böylece nüfusun büyük bir bölümünün satın alma gücü erezyona uğramıştır. (1) Satın alma gücündeki düşüş nedeni ile tüketiciler kendilerine teklif edilen ürünleri ve üretici davranışlarını yakından incelemek zorunda kalmışlardır. Aynı şekilde, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile Ko-

re Savaşı sırasında da fiyatlar genel düzeyi yükselmiştir. Ancak bu evrelerde ürün kıtlıkları olmuş, gelirler yükselmiş ve milli heyecanlar bu tip davranışları etkilemiştir.

Tüketicilerin korunması akımının ilk defa 1880'de başlamasına karşın, tüketiciler tarafından A.B.D'de kurulan ilk örgüt 1912 yılında faaliyete geçen «Better Business Bureau'lar olmuştur. (2) 1930'larda tüketiciler yeniden örgütlenme gereksinmesini duyarak tüketicileri aydınlatmayı, bilgilendirmeyi amaçlayan Tüketici Birliklerini kurmuşlardır. Tüketicileri koruma akımının doğurduğu en önemli ve etkili örgüt bu Tüketici Birliği olmuştur. Tüketicilerin korunması akımı genel olarak aldatıcı reklâm, yükselen fiyatlar gibi tüketicileri dolaysız ilgilendiren uygulamalara bir tepki olarak doğmuş ve gelişmiştir.

Günümüzde tüketim malları fiyatları hızla artmaktadır. Fiyatların hızla artması gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlar için söz konusu olup bütün tüketici yığınlarını etkilemektedir. Artan fiyatlar genel düzeyinin bir çok nedenleri olmasına karşın, bilinen tek şey gelirleri fiyatlardaki artışı izliyemeyen veya geriden izleyen sabit gelirli büyük tüketici kitleleri bu durumdan zarar görmektedirler. Bir yandan; televizyon, radyo ve gazetelerde yapılan reklâmlarla birbirinden farklı veya benzer tüketim malları kitlelere sunulmakta ve bu tüketici kitleler tüketime özendirilmekte, öte yandan tüketime özendiren bu kitlelerin gelirleri artan fiyatları izleyemez duruma düşmektedir. Düşük gelir grubundaki tüketicileri mal satın almaya kamçılamak için kredili satış tekniği uygulanmaktadır. Sermaye birikiminin yoğun ve finansman kurumlarının çok geliştiği batı ülkelerinde tüketici kredilerinden çok olumlu sonuçlar alınmıştır. Tüketici kredileri sorunu daha çok sermaye birikiminin oluşmadığı ve finansman zorlukları çeken Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için söz konusu olmaktadır. Bu tür ülkelerde tüketici kredileri gelişmemiştir ve halihazırdaki yapısı gereği tatmin edici olmaktan çok uzaktır. Özellikle tüketiciler aldıkları malın peşin fiyatı ile kredili fiyatı hakkında bilgi sahibi olamamakta ve dolayısıyla zarara uğramaktadırlar. (3)

Tüketicilerin korunması akımı; yukarıda değindiğimiz aldatıcı reklâm, yükselen fiyatlar ve tüketici kredileri gibi konular üzerine

eğilmiş ve yine bunlara benzer ve tüketicilerin korunması ve onların aydınlatılmasını amaçlayan faiz haddi, garanti, kefalet, sigorta, doktor seçimi ve ilaç konularında tüketicilere bilgi vermeyi üzerine almıştır. Yukarıda, tüketicilerin korunması akımıyla ilgili olarak sadece A.B.D. deneyine değinilmiştir, ancak sorun sadece A.B.D. nin sorunu değildir. Politik sistem ne olursa olsun ticaretin var olduğu her yerde mevcuttur.

Çevremizin kirlenmesinden dolayı insanlar sağlıklarını ilgilendiren çok önemli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Örneğin, supersonik jet uçakları havadaki koruyucu maddeleri azaltmakta, bu durum deri kanserine neden olmaktadır. Aşırı sıcak ve soğuk havada insan sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yapmaktadır. (4) Endüstri işletmelerinin, hayvan ve insan artıklarının neden olduğu bu kirlenmeyi de günümüzün önemli ve çözüm bekleyen sorunlarından-
dır. Bu sorunun çözümü de bilimsel ve teknik çalışmaları gerektirmektedir. (5) Bu arada artan paket materyelinin de gittikçe çevreyi kirlettiği, A.B.D. de her yıl 350 milyon ton artan paket materyelinden dolayı çöp çıktığı belirtilmiştir. (6)

Üretim ve tüketimdeki hızlı artışa paralel olarak hammadde kaynaklarında da hızlı bir azalma söz konusudur. Pazarlama açısından bu sorun «sorumlu tüketim» olarak nitelendirilmektedir. (7) Sorumlu tüketim, dünya nüfusu göz önünde bulundurularak kaynakların en ussal ve verimli şekilde kullanılması anlamına gelir. Bir ülkede tükenen bir kaynak, diğer ülkeleri de etkileyeceğinden sorunun dünya çapında ele alınması zorunluluğu vardır. Sorumlu tüketim lüks mallar için tüketim vergileri koymak, tüketim artıklarının değerlendirilmesi gibi önlemlerle sağlanabilmektedir. (8) Burada hemen belirtelim, ülkemizde bu konuda şimdiye değin hiç bir olumlu adım atılmamış bulunmaktadır.

Pazarlama kuramcı ve uygulayıcılarının topluma zararlı olabilecek işlevleri önlemek yönünden sorumlulukları bulunmaktadır. Örneğin, otomobil son elli yıl içinde ekonomik gelişmeye ve kişi hayatını zenginleştirmeye yardım etmiştir. Bu yenilik öte yandan beraberinde bir sürü park etme, hava kirlenmesi, kazalar gibi sorunlar getirmiştir. Eskiden pazarlamacılar bir ürünü değerlendirirken özellikle

bu ürünün satılıp satılamayacağı sorunu üzerinde durulardı. Şimdi ise, bu ürünün topluma zararlı olup olmadığı yani «satılmalıdır» sorusu üzerinde durmaktadırlar.

Pazarlamanın Türkiye'deki Sosyal Sorumlulukları :

Az gelişmiş bir pazar ekonomisine sahip Türkiye'de pazarlamacıların sosyal sorumlulukları gelişmiş batı ekonomilerine kıyasla daha da önem kazanmaktadır. Bizi bu yargıya götüren asıl neden Türkiye'de tüketici egemenliğinin düşük düzeyde olmasıdır. Tüketici egemenliğinin düşük düzeyde olması ise, a) Gelir düşüklüğü, b) gelir dağılımının bozukluğu, c) tüketici örgütlerinin olmayışı, d) tüketicinin yeterli teknik bilgi, eğitim ve enformasyondan yoksun olması, e) tüketiciler üzerinde yanıltıcı reklâm ve bilgilerin etki yapması ile açıklanabilir. (9)

Ülkemizde üreticiler mevcut olanaklardan yararlanmak için örgütlenmişlerdir. Aracı kurumlar ise çağdaş pazarlama örgüt ve yöntemlerini geliştirmeye başlamışlardır. Şimdiye değin, devlet tüketiciyi istenen şekilde koruyamamış ve ayrıca tüketiciler bir örgüt altında birleşememişlerdir. Pazara sürülen yeni ürün sayısında önemli artışlar olmaktadır. Ürünlerin her biri için yüksek reklâm harcaması yapılmakta, bu reklâmlar bilgi verici, eğitici olmak yerine ikna edici ve yanıltıcı özellik taşımaktadırlar. Tüketim malları endüstrisinde yapılan yatırımların kârlılığının yüksek olması malların oransal olarak bollaşmasına yol açmakta, satışlarda bir tıkanma olduğu zaman reklâm ve kredili satışlara başvurulmaktadır. Bu yöntemler ile tüketicide bir tüketim histerisi yaratılmakta ve ulusal kaynaklar boşa harcanmaktadır. (10) Ülkemizde okur yazar oranının düşük olması da tüketicilerin reklâm yolu ile aldatılma olasılığını arttırmaktadır. Yanıltıcı reklâmlara karşı ülkemizde henüz yeterli önlemin bulunmaması, bu konuda ivedi mevzuat değişikliğini gerektirmektedir.

Türkiye'de tüketicilerin korunması konusu son yedi yıl içinde önem kazanmıştır. 1970 yılında Türk Standartları Enstitüsünce bir seminer düzenlenmiş, 1971 yılında Ticaret Bakanlığı tarafından «Tüketicilerin Korunması İçin Ticaret Konusu Mal ve Hizmetlerle İlgili Faaliyetlerin Düzenlenmesi Hakkında» bir yasa tasarısı hazırlanmış

fakat bu girişimden bir sonuç alınamamıştır. Daha sonra, 1975 yılında Devlet Planlama Teşkilatınca tüketicinin korunması konusunda bir rapor düzenlenmiştir. Bu arada kurulan Pazarlamacılar Derneği de bu sorunu gündemine almıştır. (11) Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Fiyat Tesbit ve Kontrol Dairesi tarafından da endüstriyel ürünler tüketicilerinin korunmasına yardımcı olabilecek nitelikte bazı raporlar hazırlanmıştır. Tüketicinin korunması konusunda İstanbul'un dört önemli kesiminde yapılan bir araştırmada «Türkiye'de klasik hür teşebbüs felsefesinin, tüketiciye çok az önem verdiği belirtilmiştir.» (12) Yapılan araştırmada, İstanbul'da son 10 yılda 156 tüketici şikâyeti yapıldığı tüketici eğilimlerinin belirlenmesinde «ödeme kolaylığı»nın önem taşıdığı ve anket sonuçlarına göre İstanbul'da besin maddelerinden sonra en büyük payı kira ve ev bakımının aldığı vurgulanmaktadır. Çok çeşitli mal ve hizmetlerin üretildiği ülkemizde, tüketicilerin kendi örgütlenmeleriyle çıkarlarını korumaları uzun zamandır duyulan bir gereksinme olduğundan tüketicilerin gerek sağlıklarına gerekse bütçelerine zarar veren tüketim maddeleri konusunda etkili önlemler getirebilmek için 1976 Kasım ayı içinde ülkemizde ilk kez Tüketicileri Koruma Derneği Kurulmuştur. (13)

Yukarıda sıralamaya çalıştığımız ve önemli saydığımız sorunların içeriğine bakıldığında, Türkiye'de tüketicilerin korunmasını gerektiren önlemlerin derhal alınmasının gerekliliği anlaşılmaktadır. Tüketicilerin korunmasını gerektiren konular pek çok olduğundan ülkemiz tüketici sorunlarına bir öncelik verilmesi gerekirse en önemlilerini şu şekilde sıralamak olanaklıdır.

1. Gıda maddeleri konusunda alınması gerekli tüketicinin korunması önlemleri.
2. İlaçlar konusunda tüketicinin korunmasını gerektiren önlemler.
3. Hava su ve çevre kirliliği konusunda alınması gerekli önlemler.
4. Fiyatlardaki aşırı artışlar konusunda alınması gerekli önlemler.
5. Mesken konusunda alınması gereken önlemler.

6. Trafik sorunu.

Bu sorunlardan Türk tüketicisinin korunması açısından ivedilikle çözümü gerekenler üzerinde derinlemesine durmaya çalışacağız.

İlk olarak ülkemizdeki deterjan sorununa değinmek yararlı olacaktır. Temizleyici olarak çok eskiden beri kullanılan sabun, zayıf asitlerin alkali tuzlarından oluşmuş olduğundan, asidik ortamlarda ve sert sularda kullanılamaz. Bu güçlük pazarlamacıları yeni temizleyici maddeler araştırmaya zorlamış, böylece çeşitli sentetik deterjanlar ortaya çıkmıştır. Sentetik deterjanlar çeşitli hammaddelerden elde edilmektedir. Bunlardan dodensil benzen gibi dallanmış zincirli hidrokarbonlardan elde edilen deterjanlar özellikle kanallar üzerinde yüksek köpük oluşturmakta ve kanalların tıkanmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu tip deetranlar biyolojik yönden bakteriler tarafından parçalanamadığından çevrede uzun süre kalabilmekte ve çevre kirlenmesine yol açmaktadır. Sözü edilen sorunlar karşısında Avrupa ülkeleri bu tip deterjanların üretimin yasaklamakta yerine düz zincirli hidrokarbonlardan elde edilen ve bakterilerle karşılaştıklarında biyolojik bozulmaya uğrayan deterjan tipleri geliştirmektedirler. Ülkemizde bugün yalnız sert, biyolojik parçalanmaya dayanıklı deterjanlar kullanılmaktadır. Bu tip deterjanlar daha önce de belirtildiği gibi çevreyi süratle kirlletmeye devam edecektir. Piyasada satılmakta olan deterjanların her türlü kontrolleri ve üretimlerine izin verilmesi ve zararlılığı sabit olanların satışlarının yasak edilmesi 6/2073 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 10.8.1963 tarihinden itibaren Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına verilmiştir. Sağlık Bakanlığı bu konuda maalesef bir başarı gösterememiş ve bu arada üreticilerden de herhangi bir duyarlılık belirtisi görülmemiştir. (14)

Hava, su ve çevre kirliliği, endüstrileşmenin hemen sıçrama noktasına gelmiş ülkemizde içinden çıkılması zor bir sorun halini almıştır. Batı ülkelerinde bu tür sorunların varlığına çok önceden parmak basılmış olduğundan sorunlar anında çözülmüş; ülkemizde ise bu konuda gereken ders henüz alınmamıştır. Dört milyon insanın yaşadığı İstanbul'un plajları, kanalizasyon pisliğinden ve endüstri artıklarından dolayı denize girebilmek özelliğini yitirmiştir. İstanbul ve İzmir plajlarının sağlığa zararlı bölgeler haline geldiği artık

herkes tarafından bilinir hale gelmiştir. Yaklaşık olarak iki milyon insanın yaşadığı başkent yaşanabilir olma özelliğini yitirmektedir. Yakın bir gelecekte, Ankarada eğer gerekli önlemler alınmazsa, toplu ölümlerin beklendiği bilim adamları tarafından açıklanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ölçünlerine göre, sülfür dioksit oranının havada en fazla 365 mikrogram/m³ olması gerekirken Ankara da bu sayı 1000 mikrogram/m³ün üstüne çıkabilmektedir.

Türkiye'de ailelerin bir konuta sahip olabilmeleri artık şansa kalmıştır. Denetimden uzak konut yapıcılığı ve devletin bu konuda hemen hemen hiçbir katkısının olmaması (Türkiye Emlâk Kredi Bankası tarafından yapılan konutlar toplam içinde çok önemsiz bir yer tutmaktadır.) halkı konut yapıcılarının merhametine bırakmıştır. Bunun sonucu olarakta insanlar ya kendi konutlarını çok ilkel şartlarda kendileri yapmakta veyahutta kirada oturmaktadırlar. Kiraların büyük kentlerde bir esasa bağlanamaması ve istenilen şekilde denetime tabi tutulamaması sonucu, kiralarda aşırı yükselmeler olmuş ve yine birçok sabit gelirli bu kiralara karşılayamadıklarından çok ilkel koşullar altında yaşamlarını sürdürme zorunda bırakılmışlardır.

Gıda maddeleri konusunda ise tüketiciler, piyasada satılan sağlığa zararlı ürünlerden dolayı maddi kayıplara uğramaktadırlar. Bir yerine talaşın boyanarak satıldığı, nebati yağların içine makina yağlarının karıştırıldığı belleklerden silinmemiştir. Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin 7-11 Şubat 1977 tarihleri arasında yapılan teknik kongresinde, ülkemizde tüketilmekte olan gıda maddelerinin yüzde otuzunun sağlığa zararlı olduğu, veteriner ilaçların diğer ilaçlara kıyasla yüzde elli daha çok kârla satıldığı, düzensiz ve veteriner kontrolünden yoksun bir şekilde hayvanlara verilen antibiyotiklerin süt ve yumurta aracılığıyla insanlara geçtiği, bununda insanlarda bu ilaçlara karşı bağışıklık oluşturduğu, allerjiler ortaya çıkardığı ve hatta ölümlere neden olduğu bildirmiştir. (16) Yine İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Besin Kontrolü ve Teknoloji Kürsüsüne örnek olarak götürülen sucuk üzerinde yapılan analiz sonucunda bir et parçasında görülebilecek her türlü mikrobun görüldüğü ve et maddelerinde yapılan kontrollerin giderek yok olduğu belirtilmektedir. (17) Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Gıda ve Fermantasyon Tek-

nolojisi Kürsüsü tarafından Ankara ve İstanbul piyasalarında satılmakta olan farklı üreticilere ait 12 sirke örneği ile fermantasyon Teknolojisi Kürsüsü işletmesinde üretilen bir sirke örneği üzerinde yapılan çalışmalar şu sonuçları vermiştir. Araştırmaya dahil edilen örneklerden 3'ü bulunması gereken % 4 genel asiti içermediğinden ve % 1'in üzerinde alkol bulunduğundan, ve litre de 10 g.dan az kurumu madde bulunduğundan; 1'i de % 4'ün altında genel asit bulunduğundan Gıda Maddeleri Tüzüğü uyarınca satılmaması gereken sirkeler grubuna girmektedir. Oksidasyon sayısı yönünden 2, iyot sayısı yönünden 4, ester sayısı yönünden ise 1 örnek şüpheli görülmüştür. Araştırmaya alınan 13 örnek içerisinde her bakımdan uygun 6 örnek saptanmıştır. (18) kurulmuş olan Gıda Derneği, ülkemizde gıda ve fermantasyon teknolojisi ve endüstrisi ile ilgili konuları ele almaktadır. Tarımsal ürünlere değer biçme, kontrol ve modern usullerle mamul elde etme, elde edilen mamullerle yan ürün ve artıkların muayene analiz ve kontrolü ile bunların gerektirdiği şekilde değerlendirilmesine ilişkin, teknolojik ve mikrobiyolojik tüm sorunların belirlenmesinin ve çözüm yollarının halka yarı-resmi, resmi, özel kuruluşlara tanıtmayı ve onlarla işbirliği yapmayı, bu hedeflere yönelmeyi ve yardımcı olmayı amaç edinmiştir.

Ülkemizde ilaç sorunu güncelliğini korumaktadır. Devletin bu konuda yeterli denetiminin olmaması, halkın yüksek fiyatlar ödeyerek hem elverişli olmayan ilaçlara para ödemelerine hem de sağlıklarının bozulmasına neden olmaktadır. Türkiye'de yılda yaklaşık 3 milyar liralık ilaç tüketilmekte olup, ruhsatlı ilaç sayısı 12.400 ve piyasada devir sürati yüksek, olan ilaç sayısı ise 3000-3500 kadardır. İzmir Tabibler Odası, Halk Sağlığı Bürosu tarafından yapılan bir araştırmada Türkiye ilaç piyasasında halen 250 den fazla vitamin, 100 den fazla analjezik ve 100 den fazla öksürük şurubu bulunduğu vurgulanmaktadır. (19) 1970 de yapılan diğer bir araştırmaya göre ise öksürük şurupları 219, vitaminler 176, antibiyotikler 165, analjezikler 146, hormonlar 115, cilt hastalıkları ilaçları 151, kalp ve damar hastalıkları ilaçları 126 çeşit olarak piyasaya çıkarılmıştır. (20) İlaç sayısındaki artışın ana nedeni ilaç ruhsatlarının verilmesini düzenleyen yasanın günümüz gereksinmelerine uygun olmayışdır. Gelişmiş ülkelerde ilaç ruhsatları belirli süreler için verilmekte ve

bu süre sonunda verilen ruhsatlar geri alınmaktadır. Türkiye’de ise ruhsatlar genellikle süresiz verildiğinden, piyasadaki mevcut ilaçların çok üstünde ruhsatı alınmış ilaç bulunmaktadır. İlaç üreticileri ruhsatı alınmış ilaçları piyasa koşullarına göre bazen üretmekte ve pazara sürmekte bazen de üretimi durdurmaktadır. İlaç enflasyonunu önleyebilmek için ilaç ruhsatı verme işlemi günü koşullarına uygun olarak değiştirilmeli ve bilimsel esaslara bağlanmalıdır. Farmosotik şekil ve kombinasyonlarla ilaç sayısının gereksiz olarak artırılmasına kesin olarak izin verilmemelidir. Ruhsatlar süreli olarak verilmeli süresi bitenler yeniden incelenerek gereksiz olanlar ayıklanmalı ve ruhsatı yenilenmemelidir.

Nüfus ve halkın geliri arttıkça ilaç tüketimi artmaktadır. Ülkemizdeki ilaç endüstrisi halen hammadde gereksiniminin % 80’ini dışardan sağlamak zorunda olan dışa bağımlı bir endüstri koludur. Genel olarak ilaç fiyatının % 17-32’sini hammadde, % 10’unu işçilik, % 15-18’ini tanıtma ve satış giderleri, % 15’ini ise ambalaj giderleri oluşturmaktadır. Orijinal ambalaj yerine klinik ambalaj yönteminin uygulanması halinde maliyette % 20-30 ucuzluk sağlanacağı saptanmıştır. (21) Kanımızca ambalaj yönteminin değiştirilmesiyle gerçekleştirilecek bu indirimin yanı sıra, konunun kökten yani sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi suretiyle çözümü gerekmektedir. Tüketiciden yana çözümü devletin bulması, henüz çağdaş pazarlama yöntemleriyle çalışmayan ki bu tutumunu piyasaya 165 tür antibiyotik çıkarmasıyla kanıtlanan özel sektöre oranla çok daha olanaklıdır.

İlaç konusunda verilebilecek ikinci örnek üreticilere büyük kârlar sağlayan tarım ilaçlarının çevrede yarattığı tamiri olanaksız kirlenme sorunlarıyla ilgilidir. Tarım ilaçları bir yandan tarımda zararlı haşereleri öldürerek verimi artırırken öte yandan içtiğimiz suya yediğimiz meyve ve sebzelere, çeşitli yollardan ekmek ve süte bulaşmakta ve giderek insan sağlığını korkunç bir hızla tahrip eden tarım ilaçlarına karşı dünyada büyük bir kampanya başlamıştır. Birçok ülkede kalıcılıkları fazla olan DDT ve yüksek klorlu hidrokarbonlar yasaklanmıştır. Ülkemizde ise bu tür tarım ilaçları halen geniş çapta kullanılmakta, üreticiler ve pazarlamacılar bunların ne denli zararlı

olduklarını bilmelerine karşın kişisel çıkarları uğruna toplumu zehirlemektedirler.

Eczacılar Birliği Genel Başkanı, halkın kendisine yararlı olan ilacı değil, en fazla propagandası yapılan ilacı kullandığını belirtmiştir. Genellikle, halkımızın kullanacağı ilaçları doktorlar ve ilaç firmaları saptamaktadır. İlaç firmalarının temsilcileri, doktorları kapı kapı dolaşıp eşantiyon dağıttıklarından doktorlar bu eşantiyonlara bakarak ilaç yazmakta olup hastaya en yararlı olacak ilacı üreten firmanın değil, propagandasını iyi yapan firmanın ilacı satılmaktadır. Güncel bir sorun haline gelen ilaç darlığı, ilaç firmalarının konuya ticari kazanç açısından yaklaşımları ve Sağlık Bakanlığı'nın gerçekçi olmayan tutumu nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde ruhsata bağlanmış çok sayıda ilaç vardır ve sayıları 5570 civarında olan eczanelerin her birinde ortalama 2500-3000 arasında ayrı ilaç bulunmaktadır. Bu ilaçlar arasından 500 kadarının satış kabiliyeti ve hızı yüksektir. Geri kalan zamanı geçen ilaçlar, sağlığa zararlı bir nitelik kazanmakta ve/veya ekonomik açıdan atıl sermaye olarak kayıp sayılabilmektedir. İlaç endüstrisinde gereğinden fazla reklâm ve propaganda yapılması ilaç maliyetlerini yükseltmekte ve yapay olarak tüketimi şişirmektedir. Özellikle, çocuk ilaç ve mamalarında birim satış fiyatının % 49'u ilaç aktif hammaddesi ile ilgili olmayan paketleme ve ambalaj masrafları tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ilaç tüketicisi fiyatın psikolojik etkisinden büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu nedenle ilaç tüketicisi fiyatı yüksek ilaçları daha iyi tedavi eder düşüncesiyle tercih etmektedir. Hammadde fiyatları sıkı şekilde kontrol edildiğinden, ilaç aktif maddesi maliyetlerini istedikleri şekilde yüksek gösteremeyen ilaç üretici firmaları, ilaç fiyatlarını yüksek tutabilmek için ambalaj, paketleme masraflarını arttırma yolunu tercih etmektedirler.

İlaç Tüketicisinin Sorunları ve Korunması :

Türkiye'de tüketilmekte olan ilaçların büyük bir çoğunluğu özel sektör tarafından üretilmektedir. Ülkemizde yeterli düzeyde üretilen

ilaçlar kolayda mallar niteliğinde olup arayanın güçlüğe uğramadan elde edebilmesi için yeterli sayıda ilaç deposu ve eczane aracılığı ile dağıtımı yapılmaktadır. Halen ülkemizde 5570 adet eczane bulunmakta olup bunların 1860'ı büyük kentlerimizde yoğunlaşmıştır. Gerek üretim gerekse dağıtım işlevleri için yeterli hizmetin hazır olmasına karşın, ülkemiz ilaç konusunda sorunlarla bunalmaktadır. (22) Burada ilaç üretimi ile ilgili sorunlara değinmeyecek sadece ilaç pazarındaki sorunlarla ilgileneceğiz.

Yukarıda Türkiye'de çok sayıda ilaç bulunduğunu söylememize karşın, ülkemizde hala ilaç kıtlığı söz konusu olmaktadır. Ülkemizde hasta kişilerin aradıkları ilacı bulamamalarının en önemli nedenlerinden birisi, Türk parasının yabancı paralar karşısında ayarlanması sonucu ilaç fiyatlarının sık sık yeniden düzenlenmesidir. İlacına pazar şartlarına göre istediği yeni fiyatı alacak olan firma, kamu yararına ilacı ucuzlatmaya çalışan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile fiyat konusunda anlaşamadığı durumlarda, genellikle o ilacı piyasaya sunmamaktadırlar.

Ülkemizde ilaç pazarında kalitesi ve etkisi şüpheli ilaçlar bulunabilmektedir. İlaçların kalite kontrolünü yapmak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının görevleri arasındadır. Adı geçen bakanlık, Refik Saydam Merkez Hıfzısıhha Enstitüsü Müdürlüğü kanalıyla ilaç kontrolleri yapmaktadır. Kalite kontrolleri için elde gerekli makine ve aletler bulunmasına rağmen ruhsatlı ilaç sayısının çok fazla olması nedeniyle yeterli sayıda ve etkin kontrol yapılamamaktadır. Müstahzar ilaçların kalite kontrolleri yanında, ilaç aktif maddelerinin de kalite kontrollerinin yapılması gerekmektedir. İlaç aktif maddesinin yaklaşık % 80'i ülke dışından ithal edilmesine karşın ithalatta kalite kontrolü yapılamamakta, kalite kontrolü sadece yerli olarak üretilen ilaçlar üzerinde denetlenmektedir. Kuruluş çalışmaları başlatılmış olan ilaç kalite kontrol laboratuvarlarının hizmete girmesi ile bu konudaki eksikliklerin giderilebileceği sanılmaktadır. Günümüzde ilgili Bakanlığın kalitesiz olarak saptayıp, satışını yasakladığı ilaçlar bile tüketicilere pazarlanabilmektedir. Öte yandan Bakanlığın sahte ilaçların piyasaya sunulmasını ve tutunmasını engelleyecek etkin kontrolleride yoktur. Burada yapılması gereken fiyat ve kalite kontrollerinin paralel yürütülmesi gerekmekte ve üreticilerin bekledikleri

kâr'ı vermeyen fiyat saptamalarından dolayı kaliteyi bozma olanakları sıkı kalite kontrolleri ile ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.

Halen ülkemizde piyasada bulunan ilaç çeşitlerinin çok fazla olduğu gözlemlenmektedir. İlaç çeşitlerinin çok fazla olması, ilaç pazarının bölüşümünün niteliğinden ileri gelmektedir. Türkiye'de çok sayıda ilaç firması vardır ve firmaların tümünün terepatik gruplarından ilaçları vardır. Bu durumun kaçınılmaz bir sorunu olarak firmalar birbirlerinin aynı ürün karmaları ile ve çok sayıda ilaçla çalışma durumuna gelmişlerdir. İlaçlara ruhsat vermekle yükümlü sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının bu konudaki çalışmaları yönlendirici olmamaktadır. Bakanlık ruhsat işlemlerini gereğine göre yönlendirici ve sınırlandırıcı kurallara bağlayamadığından, tedavi değeri olan her ilaç ruhsat alabilmekte ve bunu aynı ilacın değişik firmalar tarafından yapılmış benzerleri izlemektedir. Bu şekilde ilaç çeşitleri gün geçtikçe artmakta, üreticiler belli dallarda uzmanlaşamamakta, maliyetler dolayısıyla fiyatlar düşmemektedir.

Diğer taraftan Türkiye'de gerçek olmayan bir ilaç kıtlığından söz edilebilir. İlaç tüketicisinin eğitim düzeyinin düşük olması, ilaç sorununun önemini arttırmakta ve ilaç yokluğunu olduğundan büyük boyutlara yükseltmektedir. Türkiye ilaç pazarı aynı kimyasal formülü taşıyan ilaçlarla doludur. Örneğin, Ampicillin 250 mgr ihtiva eden preparatların sayısı 10'u aşkındır. Bunların isimleri Alfasilin, Ampilin Ampisina ve Ampicilin'dir. Bu ilaçlardan birini ismen arayan ilaç tüketicisi, aradığını bulamayınca ilaçsız kaldığını sanmakta ve dolayısıyla gerçek olmayan bir kıtlık sorunu içine düşmektedir.

Doktor ve eczacılar ilaçla ilgili sosyal sorunlarda gerektiği şekilde yardımcı olamamaktadırlar. Doktor ve eczacılar kazanç elde etmek için sağlık hizmetlerini yürüttüklerinden ve kişisel çıkarları sık sık toplumsal çıkarlarla çelişmektedir. Ülkemizde doktor ve eczacıların sosyal sorumluluğunu vurgulayan gelenekler olmadığı gibi, bazı sorumluluklarla yükümlendiren devlet kontrolleri de yetersizdir. Bu nedenlerle, doktor ve eczacılar birçok hallerde, sağlık hizmetlerini yürütürken sosyal sorunlara yardımcı olabilmek endişesinden uzak bulunmaktadır.

Uluslararası Tüketici Örgütleri Birliği için «kloramfenikol» üzerine yapılan bir çalışmada içerisinde kloramfenikol bulunan bazı antibiyotiklerin prospektüslerinde ilacın yan ve zararlı etkileri konusunda hiçbir uyarıya yer verilmeyen ülkeler olarak Türkiye ve Yunanistan gözükmemektedir. (23) Aynı çalışmada Mısır, Yunanistan, Tayland ve Türkiye’de içerisinde kloramfenikol bulunan ilaçların eczanelerden doktor reçetesi olmadan satın alınabileceği saptanmıştır. Öte yandan, Yeni Zelandada kloramfenikollü ilaçları eczanelerden alabilmek için pratisyen doktorun reçetesi bile yetmemekte, bunun yerine müte-hassis doktorun yazdığı reçeteye gereksinme duyulmaktadır. Dünya Sağlık Teşkilatının 25 Haziran 1971 tarihli ve 95 sayılı bilgi notu uyarınca, kloramfenikol’ün ağa toksik tesirlerinin saptandığı görül-müş ve S.S.Y.B. nin 9 Eylül 1971 tarih ve 16150 sayılı tamimi uyarınca prospektüslerin bu bildiri ışığı altında düzenlenmesi istenmiştir. (24) Bakanlık tarafından bu maddeyi içeren bütün preparatlarda prospektüs düzeltilmesi yapıldığı söylendiği halde 1977 Mart ayında Türkiye’de piyasada satılmakta olan ve içerisinde kloramfenikol bu-lunan 9 ilaç firmasına ait 20 kapsül ve süspansiyon’un prospektüs-leri üzerinde yaptığımız bir çalışmada bu ilaçlardan çoğunda kloram-fenikol’ün yan etkileri konusunda fazla aydınlatıcı bilgi bulunmadığı gözlemlenmiştir. Anılan ilaçlardan bir tanesi yan etkilerden hiç söz etmemektedir. (25)

İlaç Tüketicisi Nasıl Korunur?

Türkiye’de kişilerin ilaçla ilgili tüm gereksinimlerinin, yani ham-madde ithali, üretim ve dağıtım aşamasındaki bütün hizmetlerin devlet eliyle yapılması savunulmaktadır. Soysal devlet anlayışını be-nimsemiş ülkelerde insan tedavisinde temel araç olan ilaçla ilgili hizmetler özel sektöre hiçbir surette bırakılmamaktadır. Böylece top-lumdaki hastaların sağlığı, bazı meslek gruplarının kazanç konusu olmaktan kurtarılmak istenmektedir. Türkiye’de ilaç üretimini ve dağıtımının devlet eliyle yapılması ana amaç olmalıdır. Bu amacın gerçekleştirilmesi zaman alacağından, amaca ulaşmaya yönelik ola-cak şekilde, günümüz koşulları altında kısa dönemli rasyonel çözümler aranmalıdır.

Ülkemizde ilaç tüketicisinin sorunlarına aşağıda gösterilen şekillerde çözümler aranabilir.

1. Bir kere S.S.Y.B. Eczacılık Genel Müdürlüğü'nün kadroları genişletilmelidir. Bakanlık halka ucuz ilaç sağlamak amacıyla yaptığı çalışmalarda başarılı olamamaktadır. Bakanlığın bu başarısızlığının en önemli nedeni, ilaç endüstrisinin işleyişi ile ilgili ayrıntılı bilgilerden yoksun olmasıdır. Bakanlığın bu nitelikteki uzmanlara ihtiyacı vardır. Eczacılık okullarından mezun olmuş fakat ülkemizin fazla eczacıya ihtiyacı bulunmaması nedeniyle işsiz durumda olan eczacılar bu konuda uzmanlaştırılabilir ve görevlendirilebilirler. Müfettiş olarak atanacak bu uzmanların ilaç firmalarının yapılarını yakından izlemeleri sağlanmalıdır. Bakanlık ancak bu şekilde eğitilmiş kadrolarla ilaç endüstrisinin firmaları önünde güçlü ve gerçekçi olacak ve bunun sonucu fiyat oluşmasıyla ilgili sorunlar azalacaktır.

Doktorlar tedavinin etkili aracı olan ilaçları kullandırma kararı alan kişilerdir. Bu bakımdan ilaç kullanımındaki rolleri önemlidir. Bugün ülkemizde gereksiz ilaç tüketimi varsa, bundan büyük ölçüde doktorlar sorumludur. Doktorlar, ilaç firmalarının propagandalarından ve hastaların fazla ilaç bekleyen tutumundan etkilenmek ve de ilaç firmalarına ortak olmak gibi zaafılar içindedirler. Öte yandan, reçeteler ciddi hiçbir kontrole tabi olmadığından, ilaçlar sorumsuzca tüketilebilmektedir. Eczane eczacıları da kendi kazançlarını arttırmak amacıyla ilaç tüketimini gerekli gereksiz yükseltebilmektedirler. Bu meslek grubunun bu açıdan da kontrol edilmesi planlanmalı ve S.S.Y.B. daki kadrolar, gerçekçi kontrolleri yürütebilecek şekilde genişletilmelidir.

2. Devletin patronajı altında karma bir örgüt olarak «İlaç Tüketicisini koruma komisyonu» kurulmalıdır. Özel bir yasayla «bağımsız» bir tüketici kuruluşunun organize edilmesi üzerinde durulmalıdır. Böyle bir kuruluştaki S.S.Y.B. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, D.P.T., D.I.E., Türk Standardları Enstitüsü, Milli Prodüktivite Merkezi, Türk Kadınlar Birliği, Tüketim Kooperatifleri Birlikleri, İşçi Teşekkülleri Üniversitelerin tıp, eczacılık ve işletme ile ilgili bölümleri ve bağımsız tüketici derneklerinin üyeleri yer almalıdır.

Bütçesinin, devlet bütçesine konulacak ödeneklerle oluşturul-

ması, teçhizatın ve laboratuvar hizmetlerinin ilk aşamada üye kuruluşların mevcut teknik olanaklarından karşılanması gereken bu kuruluş; ilaç tüketicisinin ekonomik, sosyal ve sağlık açısından ilacı en iyi şekilde kullanmasına yardımcı olacaktır.

Ülkemiz, İlaç Kontrol Enstitüsü'nün S.S.Y.B. bünyesinde ivedilikle kurulmasını gerektiren koşullar içindedir. İlaç kontrol Enstitüsü, halkın ilaç tüketimini Sağlık açısından güvenlik altına alabilecek bir seri sorumluluklar yüklenecektir. Bunlardan en önemlisi, ilaç kalite kontrollerinin yapılmasıdır. Ancak kontrol laboratuvarlarının geniş yatırım ve organizasyon istemesi nedeniyle kuruluşu gecikebilecektir. İlaç tüketicisini koruma komisyonu, ileride ilaç kontrol enstitüsü ile ortaklaşa olarak yatırım gerektirmeyen yönleriyle ilaç sorunları üzerinde ön çalışmalar başlatabilir.

Bu çabalar ilaçla ilgili sistemin gelecekte istenilen nitelikleri kazanmasına yönelik olacaktır.

Kurulacak komisyon ilaç tüketicisini etkileyen pazar şartlarını araştırmalı ve tüketici şikayetlerinin neler olduğunu ve çözüm yollarını aramalıdır. İlaç tüketicisinin bilgisizlik nedeniyle ilaç kıtlığı çektiği, ilaçların yan tesirleri ve kullanışı hakkında bilgi istediği, teknisyenlerin belirttiği gerçeklerdendir. Anılan komisyon tüketicilerin bu sorunlarına eğilmelidir. Örnek olarak, ilaç ambalajlarının içine komisyonun hazırladığı, tüketici için gerekli bilgileri taşıyan bir prospektüs eklenebilir. Bu prospektüs, aynı formüldeki diğer ilaçların isimlerini, yan etkilerini, kullanısını içermelidir. Komisyon ilaç pazarında birbirinin aynı olan ilaçların listesini çıkartmalıdır. İlk aşamada bu tipten bir çalışmanın ülkemizdeki ilaç tüketiminin % 50'sini oluşturan antibiyotik, analjezik ve vitaminlere uygulanması da yeterli olabilir. Örneğin, bir alfasilin ambalajı içine komisyonun ekliyeceği prospektüs, Ampisilin 250 mgr ihtiva eden diğer ilaçların listesini ve antibiyotik kullanımı hakkında tavsiyeleri içerecektir. Öteyandan, eczacılar, bu gruptan bütün ilaçları bulundurmak yerine, bir çeşit ilaç bulunduracakları için komisyonun prospektüsünü memnuniyetle ambalajın içine yerleştireceklerdir. Aynı gruptan çok sayıda ilaç yerine tek bir ilacın eczanede bulundurulması eczanenin ve deponun finansman yükünü hafifleteceği gibi bu tip bir uygulamanın uzun

süre devam etmesi ilaç pazarındaki ilaç sayısının azaltıp fiyatları tüketici lehine etkileyecektir.

İlaç tüketicisinin bir sorunu da elinde kalan tüketilmemiş veya kullanılma tarihi geçmiş ilaçlardır. Sorumsuz pazarlama çalışmaları, bilgisiz tüketim ve kamu sektöründeki ilaç israfı gibi nedenlerle kişilerin eline çok sayıda ve gereksiz ilaç bulunmaktadır. Batıdaki uygulamalardan esinlenerek kişiler bu ilaçların ziyan olmaması gereği ile tekrar değerlendirilmesini istemektedirler. Tüketicileri Koruma Komisyonu, bu çeşit ilaçlardan hiç kullanılmamış olanlarını geri toplama kampanyası düzenleyebilir. Toplanan ilaçlar yeniden pazarlanabilir veya başka bileşimlere sokulabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1 — R. O. Herrman; «Consumerism : Its Goals, Organizations and Future», **Journal of Marketing**, Ekim 1970, s. ss-60.
- 2 — Yıldırım Kılıç; «Başka Memleketlerde Tüketim Teşekkülleri ve Türkiye'ye Uygun Bir Kuruluş Örneği Araştırması», **TSE Tüketici Sorunları Semineri**, Ankara 1970.
- 3 — Ü. Birkan; «Tüketici Kredileri», **Tüketici Sorunları Semineri**, Ankara 1970.
- 4 — R. L. Thornton ve D. C. King; «Ecology-The Fear Appeal in the Public Sector», **MSU Business Topics**, Winter 1972, s. 35-38.
- 5 — J. E. McKee; «Water Pullution Control : A Task for Technology», **California Management Review**, Spring 1972, No: 14, s. 88-91.
- 6 — William N. Gunn, «Packagers and the Environmental Challange» **Harvard Business Review**, Vol. 50, Temmuz-Ağustos 1972.
- 7 — George Fisk; «Criteria for a Theory of Responsible Consumption», **Journal of Marketing**, Vol. 37, Nisan 1973, s. 24-31.
- 8 — George Fisk; a.g.e. s. 26.
- 9 — Engin Doğu; «Tüketicinin Ekonomik Davranışları ve Sorunları», **Verimlilik Dergisi**, Cilt 6, Sayı 3, Nisan-Haziran 1977, s. 230-232.
- 10 — Tanju Öztürk; «Türkiye'de Tüketici Nasıl Korunur?» **Milliyet Gazetesi**, 8 Mayıs 1976, s. 2.
- 11 — Tanju Öztürk; «Pazarlamacılar Derneğinin İşlevi Ne Olmalıdır?» **Pazarlama Dergisi**, Sayı 1 Eylül 1975, s. 51-52.

- 12 — Yıldırım Kılış; **Tüketicinin Korunması : Pazarlama Karşısında Tüketici**, İstanbul 1977.
- 13 — Erdener Kaynak ve Refik Cülpın; «Consumer Protection Movement in a Developing Economy-the Case of Turkey», **Mediterranean Consumer Conference** Athens 28-30 Mart 1977 s. 10-12.
- 14 — Süha Solakoğlu; Pazarlamanın Sosyal Sorumlulukları, Yayınlanmamış Tebliğ. Hacettepe Üniversitesi, MESEF İşletme Yönetimi Bölümü, Ocak 1977.
- 15 — Emine Uşaklıgil ve Saime Tuğrul; «Çevre Kirlenmesi», **Cumhuriyet Gazetesi**, 13, 14, 15 Aralık 1976.
- 16 — Piyasada satılan gıda maddelerinin % 30 unun sağlığa zararlı olduğu öne sürüldü başlıklı haber. **Cumhuriyet Gazetesi**, 16 Şubat 1977.
- 17 — Piyasada sağlığa zararlı sucuk satıldığı resmen saptandı başlıklı haber, **Cumhuriyet Gazetesi**, 15 Şubat 1977.
- 18 — Oğuz Kılıç, «Piyasada Satılan Sirkelerin Bileşimleri Üzerinde Bir Araştırma», **Gıda Dergisi**, Eylül-Kasım 1976, Sayı 4-5, s. 121-125.
- 19 — Erdal Atabek, «İlaç : Sosyal Bir Araç», **Cumhuriyet Gazetesi**, 14, 15, 16, 17 Aralık 1976; **Cumhuriyet Gazetesi**, 5 Şubat 1977 s. 5.
- 20 — Erdal Atabek, a.g.e.
- 21 — Erdal Atabek, a.g.e.
- 22 — Gürgün Say, «İlaç Tüketicisinin Korunması,» Hacettepe Üniversitesi MESEF, İşletme Yönetimi Bölümü, Şubat 1977, Bölüm 3.
- 23 — Chloramphenicol : Recommended uses and warnings **International Consumer IOCU Publication**, Vol. 14 No. 3, Autumn 1973, s. 11-15.
- 24 — Yasemin Bilge tarafından çeşitli antibiyotik ve ilaçların yan tesirleri konusunda hazırlanan rapordan.
- 25 — Erdener Kaynak, «Kloramfenikol'ün Yan Tesirleri Üzerine Bir İnceleme» Yayınlanmamış Çalışma, Hacettepe Üniversitesi, Mart 1977.

nesilden
nesile

biraların ası
TEKEL birası

TEKEL
Birası

Kompüter ve Kentsel Toplum

Gerald M. STURMAN

Parsons, Brinckerhoff, Quade ve Douglas Inc.

Çeviren : Tarhan YAMAÇ

G İ R İ Ő :

Kompüter mimarî planlamadan hayvanat bahçesi idaresine kadar birçok kentsel işlevlere uygulanmıştır ve uygulama alanı daha da genişleyeceğe benzemektedir. Kompüterin kentsel topluma nasıl hizmet ettiğini anlayabilmek için kentsel sistem sürecini gözden geçirmek faydalıdır.

Kentsel sistem süreci problem tanımlama amacına yönelik bilgi toplama işlemi ile başlar. Bilgi hacmi büyük olduğu ve birçok kuru-

«Çeviren Hakkında : 1961 de Kabataş Erkek Lisesini, 1966'da İktisat Fakültesini bitirdi. 1970-1972 yıllarında Amerikada kompüter sistemleri ihtisası yaptı. İşletme Fakültesinde doktorasını tamamlamak üzeredir. Halen İstanbul Telefon Başmüdürlüğünde çalışmaktadır.»

luş tarafından kullanılacağı için, enformasyonun kuramlaştırılması, saklanması, tasnifi ajurlanması, edütlenmesi ve geri bildirilmesi, yani idaresi gerekir. Buna bağlı olarak bilgi analiz edilmekte, kararlar bu bilgiye bağlı olarak verilmektedir. Müteakiben uygulanacak politika ve kararların belirlenmesini sağlamak için sonuçlar takdim edilmektedir. Böylece süreç devam etmekte ve sistem çalışmaktadır.

Kompüter uygulamaları bu süreç halkası ile ilgili olarak beş temel kategoriye ayrılabilir - bunlar Bilgi Toplama ve Monitörü, Bilgi Yönetimi, Analizi, Kararları ve Uygulamalarından oluşmaktadır. Bu kategorilerin her biri bu makalede kısaca anlatılacağı üzere belirli uygulama alanlarına ayrılabilir.

Bilgi Toplama ve Monitörü

Kompüter kentsel yörelerde otomatik bilgi toplama ve uzaktan duyarlı sistemlerin kullanımı vasıtasıyla bilgi toplama ve monüterinde uygulama sahaları bulmuştur. Bu konuda verilebilecek örnekler otomatik hava kirlenme analizleri, seçim sistemleri, su baskınlarının kontrolü, banka ve kambiyo işlemleri gibi tipik malî işlevlerdir. Bu bilgi toplama uygulamalarının temel karakteristikleri otomasyon sağlanması, asgarî insan müdahalesi, bilgi yönetimi programları ile entegrasyonu, otomatik kontrol ve bakım fonksiyonları ve en geniş hayal gücüne sahip tahlil uzmanı ile bile bağdaşabilecek bir bilgi yaratma kabiliyetidir. Bilgi toplama işleminin bu konuda ulaştığı sürat onun tehlikeli ve idaresinin olanaklarının ötesinde olduğu şeklindedir. Buna bir örnek New York şehri park yapma cezaları Dairesi, PVB'dir. PVB bir kompüterleştirilmiş park yapma cezaları sistemi kurmuştur. Bu sistem vasıtasıyla ısrarla cezalı davranışlarda bulunan araç sahipleri kolayca tanımlanabilecektir. En son tahminler bu sistemde 3 milyon biletin işlem gördüğü ve PVB'ye binlerce trafik cezası işleminin geldiğidir.

Otomatik trafik ve sinyal kontrolü birkaç otoyol rampa monitörü örneği dışında başarılı olamamıştır. Burada beliren temel problemler mekanik ölçme cihazlarının güvenirsizliği, Manhattan'da olduğu gibi bir kompleks trafik şebekesi modeli kurmaktaki güçlükler şeklinde beliriyor. Gerekli ölçü araçları, trafik akışısını bütünüyle opti-

mize edecek çözümlerdeki belirsizlik ve simulasyonla birleşince bu kontrol sistemlerinde düşük fayda-maliyet sağlanması temin edilecektir. Tecrübeler devam etmektedir, bununla beraber gelecekte kentsel yörelerde artan kompleks durumlar hiyerarşisi şeklinde bir görünüm devam edeceği benzetilmektedir. Hem monitör cihazları hem de işletme teorisi kentsel yörelerde artan trafik büyüme baskısı altında bir gelişme göstermektedir. Araştırma ve geliştirme çalışmaları trafik kontrolü ve ölçülmesine ilişkin programlarda ve ölçü teçhizatında gelişme sağlanması için devam ettirilmektedir.

Otomatik bilgi toplama ile ilgili diğer sahalara henüz gelişme halindedir, ancak uzaktan duyarlı sistemler konusundaki yeni gelişmeler ilgili sahalardaki çalışmalara katkıda bulunacaktır. Örneğin, haberleşme uydularında görülen çeşitlenme çeşitli bölgelerdeki su akışını ilgilendiren konularda, bitkilerin büyümesinde, meteorolojik koşullarla ilgili çevresel bilgileri toplamak ve ulaştırmakta birçok tecrübe kazanılmasını sağlamıştır. Gerçi bu tecrübeler kentsel sorunlarla öncelikle ilgili olmayabilir, ancak su arzının tahmini ve kentsel yörelere su veren enterkonnekte rezervuar sistemlerinin otomatik kontrolü, kalitesi ve su arzının tahmini işlemi bilgisayarlı bağımlı enformasyon sistemleri ve kontrolü uzaktan duyarlı sistemlerle birleştirilince geliştirilebilmektedir. Uzaktan duyarlı sistemler yüksek kapital yatırımı, en tesirli maliyet etkinliği sağlayacak uygulamaların belirlenmesi için de büyük çalışma kapasitesi gerekmektedir. Uzaktan duyarlı bilgilerin analitik, tahmini ve kontrol programlarıyla birleştirilmesi için gelecekte programların geliştirilmesi istenmektedir.

Bilgi İdaresi

Bilgi idaresinin kentsel problemlere temel uygulamaları sosyal enformasyon sistemleri ve coğrafi bilgi esasları muvacehesinde olmaktadır. Sosyal enformasyon sistemleri ya kentsel bilgi bankaları kentsel toplumlardaki tesisler ve bu yörelerde yaşayanlar hakkındaki bilgilerin işlenebilmesi için geliştirilmektedir. Bu çeşit sistemler doğumlar, ölümler, nüfus dağılımı ve hareketleri, suçlar, sağlık konuları, gelir, istihdam, konut, yollar, parklar, müzeler, hayvanat bahçeleri ve akla gelebilecek hemen herşeyi hakkında istatistik ve bilgi ihtiva etmektedir.

Coğrafi Bilgi Esasları bilginin toplandığı yerlerle coğrafi mahallin arasında bağlantı kurulabildiği enformasyon sistemleridir. Örneğin yangınlarla aile gelirleri ve arazi kullanımı arasında bir bağıntı kurulacaksa bu parametrelerden herbirinin gerekli olduğu bir coğrafi bilgi temelleri sistemi zorunludur. Bu sistemler önce bölgesel ulaştırma etüdləri amacıyla geliştirilmiş, yakın bir zamanda da çeşitli kentsel sorunlarla ilgili ekonomik ve sosyal konulara teşmil edilmiştir.

Çeşitli kentsel enformasyon sistemleri kullanan, kullanmak isteyen ve geliştirmek çabalarında bulunan kurum ve bireylerin karşılaştıkları muhtelif sorunlar devam etmektedir. Araştırma prosedürleri ve pratik kabiliyeti olma gibi takyidlerle nüsata sınırlı olan belirli bilginin dosyalanması konusundaki seçim ilk mütalâa edilmesi gereken konudur. Bilginin yanlış seçimi tahlillerin ve toplanan bilgilerin birbiriyle uymaması iyi sonuçlar alınmasında bu ve müteakip çalışmaların başarısızlığa uğramasına sebep olmaktadır. İkinci olarak bir planlama uzmanı tarafından önemli mütalâa edilen bilgiler istatiki anlam taşıması bakımından yetkili miktarlarda toplanmakta güçlük hatta imkânsızlıkla karşılaşmaktadır. Üçüncü olarak, ekonomik ve teknik takyitler büyük hacimde bilginin çoğunlukla başarılı kullanımına engel olmaktadır. New York şehri PVB örneği bu konuların açıklığa kavuşması bakımından ilginçtir. Dördüncü olarak bir bilgi bankasından diğerine direk çapraz müracaat bilgi toplama programları ve donanım (hardware) sistemleri arasındaki uyumsuzluklar nedeniyle bu çeşit tahlillere ihtiyaç olmasına rağmen her zaman mümkün olamamaktadır. Her ne kadar enformasyonun daima kart, bant ya da disk sistemleri vasıtasıyla nakli mümkün görülürse de büyük nüsatda bilginin işlem görmesi için gerekli kompüter yeri ve müteakip dosyaların işlem görmesi için gerekli zaman bu işlemlerin pratik kabiliyet taşımasının sağlanmasında büyük maliyet sorunları ortaya çıkarmaktadır. Beşinci olarak büyük bilgi bankaları bu sistemlerle ilgili önemli işletme, bakım ve programlama masrafları yüzünden birçok şehirde sadece maliyet yönünden marjinal olarak tesirli görmektedir. Maalesef maliyet tesirliliği sorunu yeterli bir şekilde etüd edilmemiştir ve büyük kent bilgi bankaları konseptine gösterilen ilgisizlik büyümektedir. Altıncı olarak, bilgi bankası ile ilgili enformasyon genellikle gizlilik taşıyan bir hüviyet ihtiva etmektedir.

Halktan gelen istekler kompüter mesleğini medenî özgürlüklerin korunması için güvenlik prosedürlerini geliştirme çalışmalarına başlamağa zorlamıştır, ancak çeşitli kamu kuruluşları bu özgürlükleri personel ile ilgili bilgilerin yanlış kullanımı nedeniyle kötüye kullanmaktadırlar. Halkın bu çeşit kötü kullanmalara karşı göstermesi gereken reaksiyondaki gecikme, enformasyona olan meşru ihtiyaçlarla ilgili sorunlar yaratmaktadır.

Konunun olumlu yönüne gelince, enformasyon sistemleri başarısını coğrafi esaslar dahilinde insan gücü ve nakdi fonların kullanılması konusunda daha iyi bir anlayışa borçlu olarak bazı şehirlerin daha tesirli hizmetler vermesini sağlamıştır. Polis ve yangın hizmetleri gelişmiş, diğer hizmetler de kolayca bilgi temin edilebilmesi sayesinde terakki kaydetmiştir.

Gelecekte enformasyon sistemlerinde bir çeşitlenme temayülü olacaktır. Donanımdaki yenilikler, idarededeki artan merkezileşme ve hizmetlerin öncelikler kazanması, ülke çapında bilgi iletebilen ve bilgi işleme kabiliyeti olan entegre, bir ve kullanma fonksiyonlarının tesirli bir entegrasyonunun sağlanması ve bilgi bankası enformasyonunun kullanılması için ilgili mevhumların geliştirilmesi konusunda çalışmalar devam etmektedir. Burada gizliliğin korunması ciddi bir sorun olmak durumunu devam ettirecek, bu konuda gerekli kanunî işlem yapılacaktır.

Analizler

Kompüter kentsel toplumla ilgili profesyonel disiplinlerde esas bir analiz unsuru olmuştur. Bu uygulamaların bazıları şekil 1'de gösterilmiştir. Bunlardan her biri hakkında bir kaç kelime bahsetmek faydalı mütalâa edilmektedir.

Planlama

Kentsel planlama kompüter tatbikatlarının tümüyle başarılı birçok problem sahasını kapsamına almaktadır. Buna ilâve olarak geçen yıllarda bu sahalarda pek çok uygulama geliştirilmiştir. Kompüterleştirilmiş arazi kullanımı kentsel yörelerde gelecekteki faali-

yet türlerini belirlemesi bakımından bir vasıta olarak hizmet etmiş ve kamu politikası kararları ile ilgili yollar, sınaî parklar, su şebekesi ve hava alanları planlamasında bir araç olarak hizmet etmiştir. Çok yönlü bir kentsel sistem uygulaması konusunda simülasyon kompleks sistemlerin karşılıklı dinamiğinin tayininde ve politik camiada çeşitli kamu siyasî kararlarının anlaşılmasında ve böyle kompleks bir sistemin karşılıklı ilişkilerinin belirlenmesinde yardımcı olmuştur. Öte yandan kentsel faaliyetleri simule eden kompüter oyunları geliştirilmiş olup bu oyunlar kentsel yörelerde teknik ve politik özellikler arasındaki ilişkilerin daha iyi bir anlam ifade etmesi konusunda umut vaat etmektedir. Gelecekte, simülasyon kentsel yörelerdeki davranışların ve bu davranışlara değişik kararların etkilerini tahminde faydalı bir araç haline gelecektir. Daha büyük kapasiteli kompüter sistemleri planlamacılar simülasyon konusunda daha çok değişik programlarına ithal etmek imkânı vermekte ve böylece sistem simülasyonu ile sistem arasında daha iyi bir uyum sağlanmasını temin etmektedir. Daha çeşitli kentsel işlemlerin simule edilmesi ile ilgili modellerin geliştirilmesi, kentsel bilgi bankalarında biriken enformasyondan istifade edilerek model kurmak prosesinde faydalı olacak bilginin kompüterleştirilmesi ve toplanmasında kamu planlamacılarını cesaretlendirmek konusunda daha fazla çalışma gereklidir.

Çevresel Kaynaklar

Çevre kaynakları konusunda ilgili başlıca kentsel konular su kaynakları ve hava temizliği gibi mevzulardır. Su kaynakları problemlerine komputer uygulamaları birçok sahaya yönelik bir kapsam almıştır. Yöneyim araştırması teknikleri su tevzi şebekesi dizayn problemlerine uygulanmış ve kompüterleştirilmiş bir kanalizasyon sistemi geliştirilmiştir. Meteorolojik ve hidrografik girdilerin kullanıldığı nehir akışlarının simülasyonu, sel akışı kontrolü, barajlar, sulama sistemleri ve başlıca kentsel su arzı sistemleri gibi çeşitli kapital projeleri geliştirilmiştir. Kompüter kullanarak nehir, nehir akışı ve çeşitli kirlenme seviyeleri ile ilgili unsurlar arasındaki ilişkiyi tayin edebilmek için kompüterden yararlanılarak su kirlenme sorunları da incelenmiştir. İşletme masraflarını azaltan ve yüksek düzeyde kalite

kontrolünü sağlayan arıtma tesisleri ve su tevzi sistemlerinin kompüterleştirilmiş uygulaması gittikçe önem taşıyan bir konu olmaktadır. Su kaynakları konusunda gelecekteki uygulamalar: otomatik optimizasyonu kapsamına alan geliştirilmiş dizayn programları, maliyet sorunu, su şebekelerinin düzenlenmesi, düşük maliyetli, optimal algoritmalar veren otomatik tesis kontrolü; kompleks bir su şebekesinin tamam bir modeli için gerekli parametrelerin tümünü kapsayan daha gelişmiş ve daha büyük simülasyonlar; özellikle uydular vasıtasıyla uzaktan duyarlı gelişmiş sel raporlama teknikleri. Su kaynakları sorununa harekât araştırması uygulamaları araştırma ve geliştirme çalışmaları için ümit veren bir tatbikat sahası olarak görünüyor. Kaynak dağılımı, optimazasyon ve simülasyon problemleri su mühendislerinin, sistem analizcilerinin ve kompüter program analizcilerinin dikkatlerinin çekilmesi gereken hususlar olarak beliriyor. Bu birçok zor problemi bünyesinde bulunduran hızla büyüyen bir uygulama sahasıdır.

Çeşitli kaynaklar vasıtasıyla kentsel bir bölgede hava kirliliğinin beklenen durumlarının tahmini konusunda kompüterleştirilmiş tahliller önemli bir rol oynamaktadır. Muhtelif dağılma modelleri nokta, bölge ve hat kaynakları için geliştirilmiş olup bunlar meteoroljik ve istatistik girdi değerlerini de ihtiva etmektedir. Müteakip aksiyonlar için ikaz belirtileri tesbit edilerek, kaynaklar belirlenerek devamlı ayarlamaların yapıldığı monitör istasyonları ve otomatik kirlenme laboratuvarlarının geliştirilmesiyle kentsel kirlenme seviyeleri üzerinde geliştirilmiş bir kontrol tesis edilebileceği ümit edilmektedir. Hava temizliği konusundak araştırmalar şu hususları kapsamına almaktadır: geliştirilmiş dağılma tahlilleri; dışarı verme oranları, yüzey teşekkülü, meteoroloji, motorlu araçlar gibi hareketli vasıtaları ihtiva eden besleyici parametrelerle dağılma arasındaki ilişkilerin anlaşılmasındaki gelişme; geliştirilmiş dağılma analizleri; kirlenme yoğunluğu ve süresi ile ilgili ihtimallerin daha iyi anlaşılması; insanlığın daha iyi yaşamı için daha iyi etkiler ve metodolojileri yansıtmaya mahalli ve federal hükümet standartlarında bir gelişme. Program gelişmesi teknolojiadaki bu ilerlemeleri takip etmelidir, ayrıca hava kirliliği konusunun kompüter mesleğinden artan bir dikkat ve ilgi görmesi beklenmektedir.

Ulaştırma

Büyük kentsel ulaştırma şebekeleri ulaştırma planlamasının esas noktasını ihtiva etmektedir. Bu modeller değişik kullanım modellerinin ve gelecekteki en iyi şebekelerin dizaynı ve tanımlanması için alternatif sistemler üzerinde gelecekteki aksiyonları tahmin etmekte kullanılmaktadır. Trafik akışının simulasyonunda, kentsel trafik kazalarının etüdünde, trafik sinyal kontrolü tahlilinde, güzergâh tesbitinde ve ulaştırma sahasındaki diğer uygulamalarda kompüterlerden faydalanılmaktadır. Trafik kontrolü konusunda (bilgi toplama ve monitörü kısmında tartışıldığı üzere) ve simulasyon uygulamalarında yeni gelişmeler beklenmektedir. Daha belirli ilgi sahaları için hali hazırda kullanılan algoritmaların daha sağlıklı modellerinin kurulması, mevcut modellerdeki daha ekonomik parametreleri ihtiva eden simulasyon modellerinin geliştirilmesi ilgi konularını oluşturmaktadır. Ulaştırma simulasyonu konusundaki mevcut teori halen kompüter teknolojisini geriden takip etmektedir.

Uniform Hizmetler

Polis, yangın ve çöp toplama hizmetleri komputer analizlerinin konusunu oluşturmaktadır. Belirli ilgi sahaları için tipik bir büyük şehirdeki problemler periyodik hizmet taleplerini karşılamakta işgücü düzenlenmesi ve büyük coğrafi bir bölgeye yayılan nadir işgücü dağılımından oluşmaktadır. Kompüterleştirilmiş tutuklama boyutları, otomobil plaka numaraları, yangın yerleri ve sıklıkları ve diğer kritik bilgiler birçok büyük şehirde sorunlar olarak belirmektedir. New York şehri coğrafi bilgi esası dahilinde imdat cevaplandırma sistemini komputerleştirmiş bulunmaktadır. Bu uniform hizmetlerin ilerde daha ziyade kompüterleştirilmesine gidilecektir, çünkü arzın üzerinde halen büyük bir talep fazlalığı bulunmakta ve kaynakların daha tesirli kullanımı sayesinde mevcut açığın kapanmasında kompüter yardımcı olmaktadır.

Sosyal ve Hukuki Hizmetler

Sosyal ve hukuki kentsel hizmetler konut, refah, mahkemeler ve sağlık hizmetlerini kapsamına almaktadır. Kompüter bu sahaların her birinde şu veya bu şekilde kullanılmaktadır. Kamu konut yeri mekansal bir dağıtım problemi olarak görülmekte ve simulasyon bütün bu konut sistemine uygulanabilmektedir. Teklif edilen geliştirilmiş nakit sistemleri ve kompüterleştirilmiş refah kontrolü tanımlanması konusunda kamu yardımı dikkatleri çekmiştir. Davacının fonksiyonlarının rasyonalizasyonunun sağlanması konusundaki teşebbüs kompüterleştirilmiş, ambulans dağıtımı sorunu için çeşitli etüdler vasıtasıyla sağlık hizmetleri ilgi toplamıştır. Kompüterin sosyal ve hukukî hizmetler sahasındaki uygulamaları için hâlâ yer bulunmaktadır. Maalesef bu uygulamalardan elde edilecek faydalar açık bir şekilde tanımlanmamış ve bu sahada karar yapıcılar çevresel faaliyet gibi görünen bu çalışmalar için harcanacak nadir fonların rasyonalizasyonunu araştırılmasında hızlı davranmamaktadırlar. İlâve olarak, kanunî hakların korunmasının çok ciddi olarak belirttiği bu sorun kesinlikle bu sahalarda yer almaktadır. Maalesef bu uygulamalara yapılan yatırımlar açık bir şekilde tanımlanmamıştır ve tali bir faaliyet gibi görünen bu çalışmalar için karar verici merciler nadir kaynakların harcanmasında rasyonalizasyon araştırılmasında çabuk karar verememektedirler. İlâve olarak, ferdî özgürlüklerin korunmasında gösterilen çabalar da kesinlikle bu sahaya girmektedir. Bu konuda görülen gelişme yetersizliği kısmen bu sorunların bazılarını göğüslemekte gösterilen başarısızlığa bağlı olmaktadır. Bununla beraber, kentsel sorunlardaki komplekslik sosyal ve hukukî hizmetlere olan talepte görülen büyüme nedeniyle problem çözümü, bilgi idaresi ve karar verme için daha yoğun kompüterleştirilmiş tekniklere ihtiyaç duyulacaktır. Mahkeme işlemleri inanılmaz ölçülerde artmış, yargıçlar ve avukatlar için dava yükünün kompüterle düzenlenmesi bu problemin çözülmesine, en azından darboğazların devamlı bir şekilde tanımlanmasına yardımcı olmuştur.

Kararlar

Hangi sistemde olursa olsun analiz yapmanın amaca karar vermek için bilgi sağlama gayesine yönelik olmaktadır. Kentte, bu kararlar teknolojiden çok diğer faktörlerin etkisinde yapılmaktadır ve sistemi koruyan hiyerarşik politik yapı muvacehesinde oluşturulmaktadır. Tabiidir ki politik karar yapıcıları kararlarına ilişkin bilgi almak isteyeceklerdir. İlâve olarak çeşitli müteakip kararlara bağlı olarak mümkünse kararlarının beklenen sonuçlarını öğrenmek isteyeceklerdir. Karar yapııcılarına verilebilecek en önemli bilgiler fizibilite sorununun bir alt kategori olduğu kaynak dağılımı sorunu ile ilgili olmaktadır. Kaynak dağılımında şu soru sorulmaktadır: «Hangi proje ne kadar kaynak gerektirir (para, işgücü)?» Fizibilite sorunu «bu proje üzerinde çalışmaya değer mi?» sorusunu sormaktadır. Bu sorunların her biri kompüterleştirilmiş analizler için duyarlıdır ve hem kaynak dağılımı hem de fizibilite sorunları biraz ilgi uyandırmaktadır. Bunlar ekonomik problemler olarak dikkate alınmakta ve amaç belirli birkaç proje ya da proje gruplarının mahalli veya ülke ekonomisine iktisadi katkısını maksimum yapmak gayesini taşımaktadır. Yakın bir zamanda iktisadi ve sosyal faydalar ve faydalı olmayan durumlar hesaba katılarak fizibilite karar problemlerine ve kaynak dağılımı sorunlarına uygulamalar yapılmıştır. Her ne kadar sosyal konular numerik çalışmalara daha az hassas ise de, karar verme prosesinde kalitatif parametreler için çeşitli liyakat ölçüleri tesis edilmesinde teşebbüsler vardır.

Planlama bilânço çalışmalarında olduğu üzere karar matrislerinin kullanımı vasıtasıyla kentsel politik sürece karar teorisinin daha dolaysız uygulamaları yapılmaktadır. Bu teknik düzey belirli durumdaki ilgililere birleştirilmiş seçimlere uygun olarak projeler görevlendirmektedir. Değişik politikaların uygulandığı durumlara bazı federal kurumlarda kompüterleştirilmiş karar tabloları kullanılmaktadır.

Simülasyon alternatif kararların muhtemel sonuçlarını tahmin etmekte bize ilginç bir metod vermektedir. Bu teknik kentsel oyunlar vasıtasıyla uygulanmaktadır. Karar yapıcıları bir masaya oturup kararlarını kompütere bildirmektedir. Kompüter böylece oyun oyna-

yan kişilerin değişik kararlarının birbirleriyle ilgilerini analiz edip sonucunu tahmin etmektedir. Oyun gerçek hayatta olduğu gibi her biri bir önceki karara bağlı olarak müteaddit kereler oynanabilecektir. Hem beşerî hem de teknolojik ilişkiler sistemde yer almakta ve böylece hızlı bir öğrenme süreci oluşmaktadır. Tipik bir şehirde karar prosesi çoğunlukla düzensiz bir süreçtir, eksik anlaşılmaktadır ve kompleks bir mahiyet arz etmektedir.

Kompüterin insan için karar yaptığına inanmak konusunda hiçbir neden yoktur (fabrika imalat kontrolunda bütününü teknik düzeyde olmanın dışında), bununla beraber makina bu kararların verilmesinde gelecekte geçmişe nazaran şüphesiz ki daha büyük bir rol oynayacaktır. Özellikle, sistem simülasyonu ve gelişmiş kaynak dağıtımı büyük bilgi bankaları teknikleri ile birleştirilince kararların tesirlerini tahmin etmek konusunda duyarlık gelişmesini sağlayacaktır.

Aksiyon

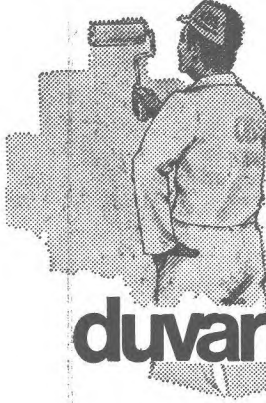
Karar prosesi bizi yeni bir sosyal program, hukuk, kapital projesi ya da bir başka faaliyet şeklinde bir aksiyona götürmektedir.

Kapital projeleri için kompüter mühendislik ve mimarî uygulamalarda kullanılmaktadır. Bu kullanımdan yapılanın toplamının ve bu yapılarla ilgili yer ve teçhizatın dizaynında istifade edilmektedir. Proje düzenlemesi, miktar ve maliyet tahmini, özellik tanımlaması, çizimler, mühendislik ve mimarî hesaplamaları da ihtiva eden dizayn bürosunun hemen bütün faaliyetleri kompüterleştirilmiştir. Kompüter inşaat işinde de önemli bir araç haline gelmiştir. Herhangi bir önemli proje ve birçok küçük projeler yönetim enformasyon sistemlerinin kullanımı vasıtasıyla kontrol edilebilmekte ve bütününü düzenlenebilmektedir. Bu programlar bütçe ve zaman takyitleri içinde belirli bir işin tamamlanması için gerekli kritik akışı belirlemektedir ve kritik kaynaklar muvacehesinde proje yöneticilerini gelecek devrelerdeki istekler ve gelişme hakkında bilgili tutacaktır.

Ö Z E T

Kompütürlerin kentsel toplumlarda kullanımına ilişkin bu kısa özet herhangi bir şehirde görülebilecek faaliyetleri genişçe bir şekilde kapsamına almaktadır.

Gelecekteki uygulamaların kapsamı sadece sistem dizayncılarının, programcılarının, sistem analizcilerinin ve karar yapıcılarının yaratıcılık ve hayal gücü ile sınırlı olmaktadır. Kompüter uygun kullanım, insan onuruna ve özgürlüğüne saygı duyulması halinde kentsel işlevlerin tesirliliğinin arttırılmasında önemli bir faktör olmaktadır. Böyle bir kullanımın faydalarının masraflarını karşılayacağı beklenmektedir ve böyle bir kullanımda bir gelişme olması tahmin edilebilir.

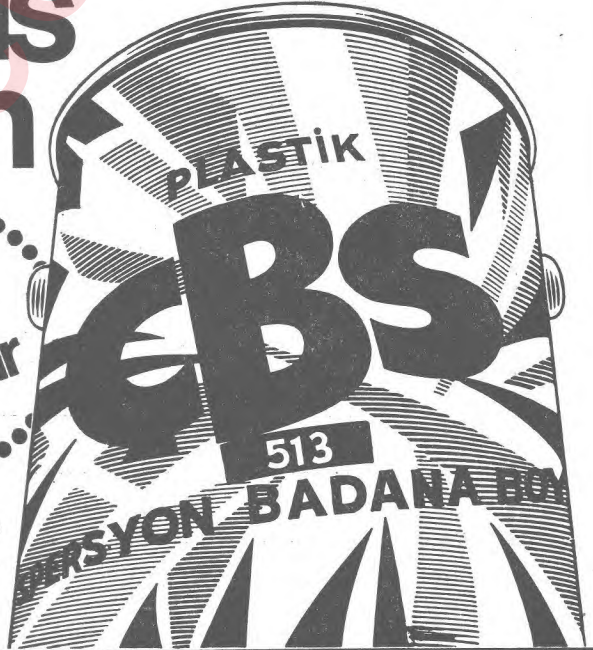
ÇBS PLÂSTİK BOYA duvarlarınıza kanat gersin...

Korusun duvarlarınızı
o emsalsiz gücüyle ÇBS Plâstik...
Aman vermesin zamana ve
onun yıpratıcı etkilerine...
Duvarlarınız en renkli
en gösterişli, en güzel

günlerini yaşasın
ÇBS Plâstik'in koruyucu
kanatları altında...
ÇBS Plâstik ile mutlu olsun
duvarlarınız, mutlu olun siz
ve yuvanız...

duvarlarınız yıllara göğüs gersin

daha
iyisi
yoktur

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİİ
ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy, Kardeşim Sok. No.44/3 İstanbul
Telefon: 43 49 55

enerji mi? haberleşme mi?
İHTİYACINIZ KABLO İSE

AKLINIZ ARKADA KALMAMALI..!

**YENİ TEKNOLOJİYİ BULUP SİZİN MAMÜLLERİNİZ İÇİN
UYGULARKEN DAİMA.**

AKLINIZIN ARKADA KALMAMASINI DÜŞÜNÜRÜZ

**TÜRK STANDARDLARI ENSTİTÜSÜ DE SİZE GÜVEN VERMEK İÇİN
BİZİMLE BERABERDİR. MAMÜLLERİMİZDEKİ TSE GARANTİSİ İLE**

- ENERJİ KABLOLARI (20 KV 'a kadar)
 - TELEKOMÜNİKASYON KABLOLARI
 - 1800 çiftte kadar çok perli askı telli veya ekranlı yeraltı tipi.
 - Jonksiyon kablo
 - Tamdolu kablo
 - Camper teli
 - Askı telli, askı telsiz dış tesisat kablo
 - TESİSAT KABLOLARI
 - PLASTİK İZOLASYONLU HER NEVİ ÖZEL KABLOLAR
 - Gemî tipi kablolar
 - Televizyon anten kabloları
 - İstek üzerine her tip özel kablo
- VE
- EMAYE BOBİN TELLERİ 0.05 ile 3.00 mm arası yuvarlak ve dikdörtgen İLE

KAVEL Kablo ve Elektrik Malzemesi A.Ş.
Telefon: 45 35 05 - 45 34 94

EN İYİ HİZMET İÇİN BİZİ ARAYINIZ.

BO RU SALI

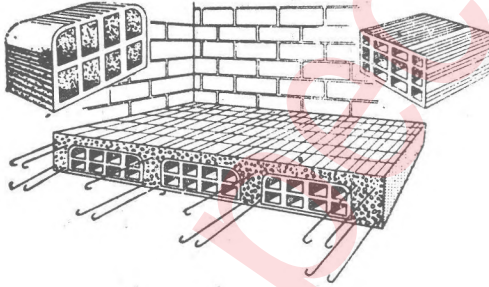
Endüstrimizin, yaşantımızın en önemli bölümlerinde önemi giderek artan, teknolojik alanda öncülüğü ilke bilen, içerde ve dışarda devleşen satış grafiğıyle, ulusal ekonomiye katkıda bulunan güçlü kuruluş...

su ve gaz boruları - sanayi boruları - profil borular - elektrik boruları - paslanmaz çelik borular - yassı çelik ürünler - düz ve oluklu galvanizli saçlar.

**TUĞLA, ASMOLEN ve HAZIR YAPI ELEMANLARI
FABRİKALARI**
TOPRAK SANAYİİNDE GÜÇLÜ KURULUŞ

size
telefonunuz
kadar
yakınız

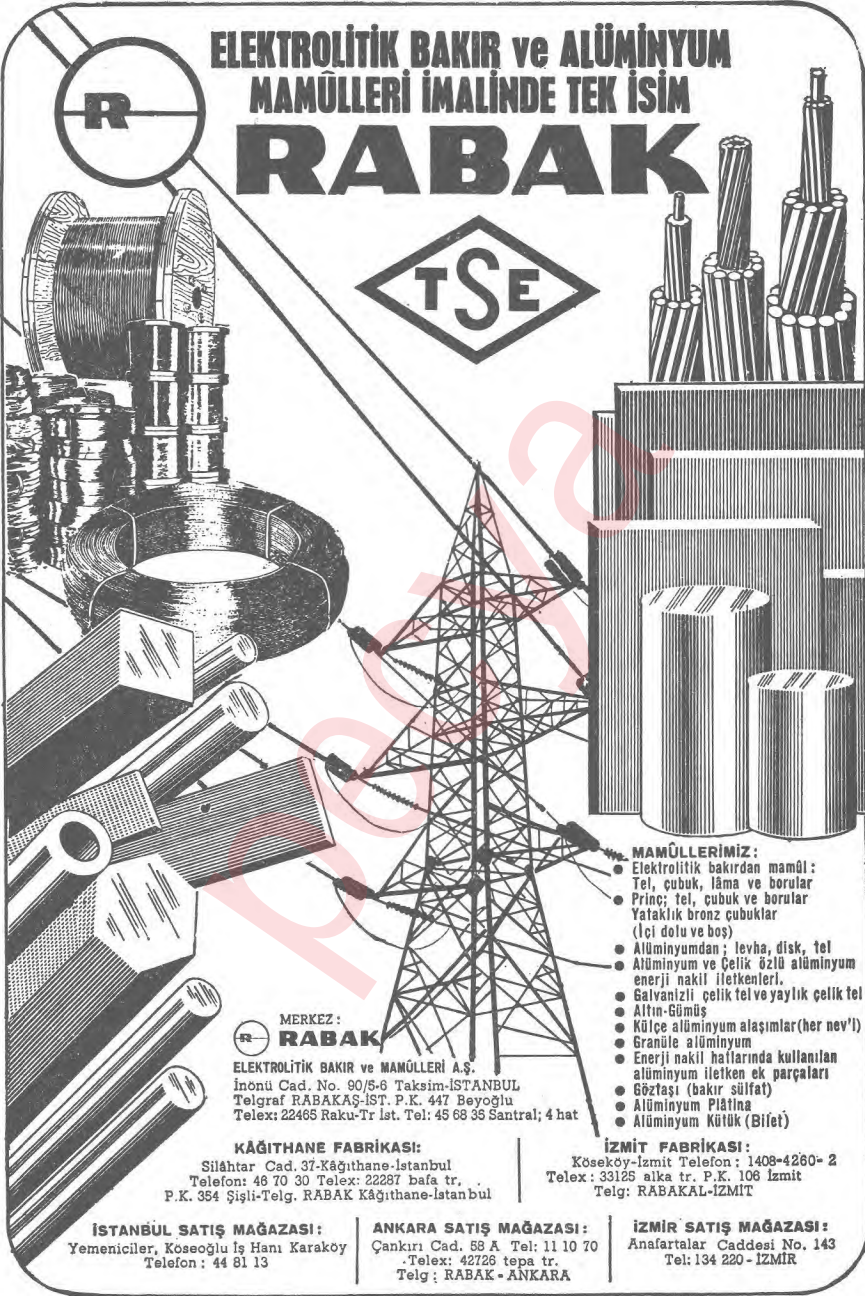

demirden, harçtan
sıvadan, ısıdan ve
ışıldikten azami
tasarruf
bir telefon kafiştir.

43 20 55 (5 HAT)

- GENEL MÜDÜRLÜK : Meclisi Mebusan Ccd. Ar han Salıpazarı - İSTANBUL
43 20 55 (5 HAT)
- MERKEZ Satış Müdürlüğü : Meclisi Mebusan Ccd. Ar han Salıpazarı
43 20 55 (5 HAT) 45 90 18 (2 HAT)
- KADIKÖY Altiyol Bürosu : Çilek Sok. Ak el İş hanı kat 4 Altiyol
36 34 76 - 36 56 45

ELEKTROLİTİK BAKIR ve ALÜMİNYUM MAMÜLLERİ İMALİNDE TEK İSİM **RABAK**

MERKEZ :
RABAK

ELEKTROLİTİK BAKIR ve MAMÜLLERİ A.Ş.
İnönü Cad. No. 90/5-6 Taksim-İSTANBUL
Telgraf RABAKAŞ-İST. P.K. 447 Beyoğlu
Telex: 22465 Raku-Tr İst. Tel: 45 68 35 Santral; 4 hat

KÂĞİTHANE FABRİKASI:

Silâhtar Cad. 37-Kâğıthane-İstanbul
Telefon: 46 70 30 Telex: 22287 bafa tr.
P.K. 364 Şişli-Telg. RABAK Kâğıthane-İstanbul

İSTANBUL SATIŞ MAĞAZASI:
Yemeniciler, Köseoğlu İş Hanı Karaköy
Telefon: 44 61 13

ANKARA SATIŞ MAĞAZASI:
Çankırı Cad. 69 A Tel: 11 10 70
Telex: 42726 tepe tr.
Telg: RABAK-ANKARA

MAMÜLLERİMİZ:

- Elektrolitik bakırdan mamül:
Tel, çubuk, lâma ve borular
- Princ; tel, çubuk ve borular
Yataklık bronz çubuklar
(İç dolgu ve boş)
- Alüminyumdan; levha, disk, tel
- Alüminyum ve Çelik özlü alüminyum
enerji nakil iletkenleri.
- Galvanizli çelik tel ve yayık çelik tel
- Altın-Gümüş
- Külçe alüminyum alaşımlar (her nev'i)
- Granüle alüminyum
- Enerji nakil hatlarında kullanılan
alüminyum iletken ek parçaları
- Göztaşı (bakır sülfat)
- Alüminyum Plâtina
- Alüminyum Kütük (Bilet)

İZMİR FABRİKASI:

Köseköy-İzmit Telefon: 1408-4260-2
Telex: 33125 alka tr. P.K. 106 İzmit
Telg: RABAKAL-İZMİR

İZMİR SATIŞ MAĞAZASI:
Anafartalar Caddesi No. 143
Tel: 134 220-İZMİR

AVTOEXPORT

GÜÇLÜ MOTOR VE YÜKSEK RANDIMAN BelAZ-548A TAŞ OCAĞI DAMPERLİ KAMYONLARININ BAŞLICA ÖZELLİKLERİDİR

Damper gövde hacmi	21.0 m ³
Motör	4 zamanlı V-12 silindirli
Vites kutusu	Hidrolik tork konverterli 3 vites

**BelAZ-548A DAMPERLİ KAMYONLARI
40 TONA KADAR YÜK TAŞIYABİLİR.**

**ÇELİKTEN YAPILMIŞ KEPÇE MÜTEHARRİK
AMBAR TİP YÜK KASASI EGZOST
ISITMALIDIR.**

İhracatçısı :

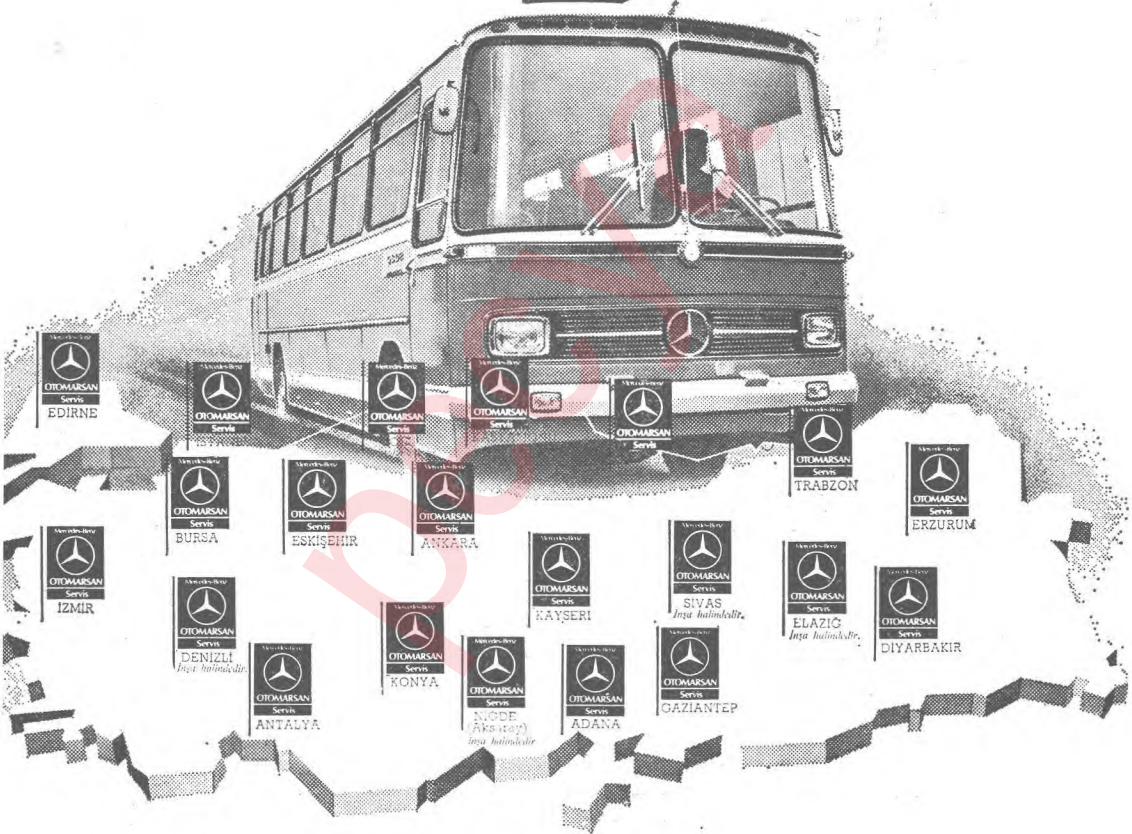
V/O AVTOEXPORT

14, Volkhonka Ul.
Moscow 119902, USSR.
Telex : 7135 ; 7253

OTOMARSAN

servis

ağı

OTOMARSAN'ın görevi Fabrikada bitmez...

ARSAN, imâl ettiği **MERCEDES-BENZ** Otobüslerini,
n ve mükemmel bir servis ağıyla, satıştan sonra da,
büyük bir titizlik ve dikkatle izler.

Yurt sahına yayılan yetkili servis istasyonları...
yanınızda bulabileceğiniz uzman servis elemanları...

Bol yedek parça imkânları;

OTOMARSAN'ın bu servis ağını örür;

OTOMARSAN MERCEDES-BENZ Otobüsleriyle

Mercedes-Benz

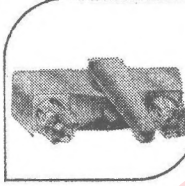
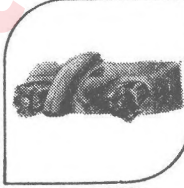
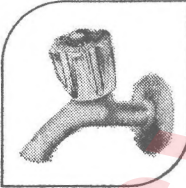
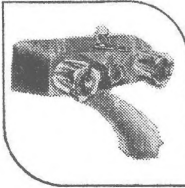
OTOMARSAN

"Yurt İhtiyaçları İçin"

PİMAS

renkli sıhhi tesisat armatürleri

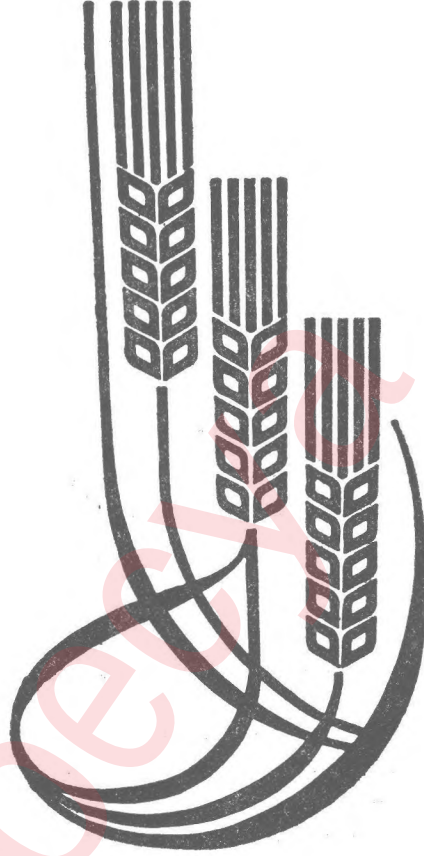
Banyo Bataryası, Lavabo Bataryası, Eviye Bataryası
Musluk, Çamaşır Musluğu
El Duşu

ÖZELLİKLERİ

- Sıcak sudan ve dondan katıyken etkilenmez
- PİMAS armatürleri ürettiği maddenin özelliğinden dolayı Klor, Kükürt, Kireç ve diğer kimyasal maddelerden etkilenmez. Korozyon, elektroliz ve galvanik reaksiyona da uğramadığı için uzun ömürlüdür.
- Özel contası nedeniyle katıyken sızdırmaz.
- Dayanıktır, çatlamaz, kırılmaz. Montaj kolaydır. Rahatlık ve zaman tasarrufu sağlar.
- Renkler malzemenin kendi rengi olup, boyama veya kaplama değildir. Dolayısıyla boyanın dökülmesi ve kaplamanın kalkması söz konusu olamaz.
- Malzemenin tabii yağlama özelliği ve sürtünme direncinin azlığı, kullanımda büyük rahatlık sağlar.
- Volan suyun sıcaklığından etkilenmediğinden kullanıcı rahat etmez.
- Yüzeyler pürüzsüz ve parlaktır. Kır tutmaz.

... suyunuz
güzel aksın ...

Min.

T.C. ZİRAAT BANKASI
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde bulunmaktan
kıvanç duyar.

